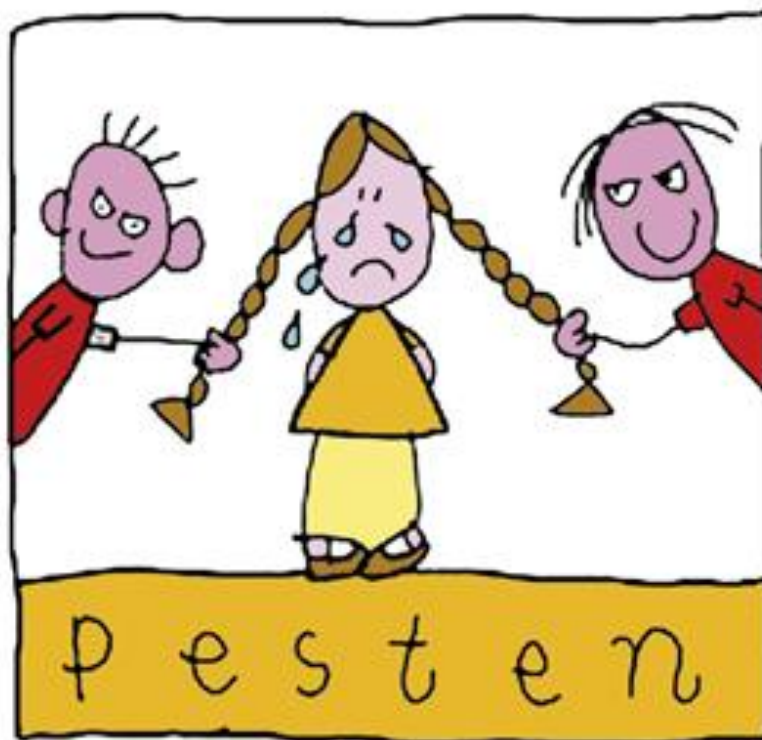


# Pesten?

Oplossingsgericht aan de slag!

Nadja van Lent

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute  
Master SEN Intern Begeleider  
Module IB06 Leer- en onderzoekslijn: Capita Selecta en Afstuderen



Lesplaats: Den Bosch  
Studentnummer: 1371085

Begeleid door: Tineke van Alphen

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg  
2010-2011

## Inhoudsopgave

|                                                                                                   |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Samenvatting</b>                                                                               | 4  |
| <b>Introductie</b>                                                                                | 6  |
| <br>                                                                                              |    |
| <b>Hoofdstuk 1: Onderzoeksvraag</b>                                                               |    |
| 1.1 Aanleiding van het onderzoek                                                                  | 8  |
| 1.2 Probleemstelling en huidige situatie                                                          | 9  |
| 1.3 Onderzoeksvraag                                                                               | 9  |
| 1.4 Gewenste ideale situatie                                                                      | 10 |
| <br>                                                                                              |    |
| <b>Hoofdstuk 2: Theoretisch onderzoek</b>                                                         |    |
| 2.1 Pesten                                                                                        | 11 |
| 2.1.1 Wat is pesten?                                                                              | 11 |
| 2.1.2. Verschil tussen pesten en plagen                                                           | 11 |
| 2.1.3. Oorzaken of redenen van pestgedrag                                                         | 12 |
| 2.1.4. Wie worden er gepest?                                                                      | 12 |
| 2.1.5. Gevolgen van pesten                                                                        | 13 |
| 2.2 Oplossingsgericht denken en werken                                                            | 13 |
| 2.3 Het oplossingsgerichte gespreksprotocol                                                       | 14 |
| 2.4 Waarom de keus voor oplossingsgericht werken als denk- en werkwijze om pesten te verminderen? | 16 |
| 2.5 Brede inzetbaarheid oplossingsgericht werken                                                  | 18 |
| 2.6 Persoonlijke visie op de bestudeerde literatuur                                               | 18 |
| <br>                                                                                              |    |
| <b>Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie</b>                                                        |    |
| 3.1 De onderzoeksvorm                                                                             | 21 |
| 3.2 Verzamelen van data                                                                           | 22 |
| 3.3 Locatie en betrokkenen                                                                        | 22 |
| <br>                                                                                              |    |
| <b>Hoofdstuk 4: Dataverzameling en analyse</b>                                                    |    |
| 4.1 Literatuuronderzoek                                                                           | 24 |
| 4.2 Diverse aanpakken op gebied van pesten                                                        | 24 |
| 4.2.1 Verschillen traditionele aanpak en oplossingsgerichte aanpak van pesten                     | 24 |
| 4.2.2 Oplossingsgerichte aanpakken op pestgebied                                                  | 25 |

|                                                                                  |    |
|----------------------------------------------------------------------------------|----|
| 4.3 Acties en analyses op gebied van pestpreventie en signalering op onze school | 26 |
| 4.3.1 Analyse van de vragenlijsten van de leerkrachten                           | 26 |
| 4.3.2 Analyse van onze signaleringslijst “ABC-gedragslijst”                      | 29 |
| 4.3.3 Sociogram                                                                  | 30 |
| 4.3.4 Eigen vragenlijsten van de leerkracht                                      | 31 |
| 4.3.5 Kinderen en hun sociale talenten                                           | 31 |
| 4.3.6 Afspraken maken met je groep                                               | 32 |
| 4.3.7 Observaties in de groep en signalen van collega’s, ouders en kinderen      | 32 |
| 4.4 Aan het werk met T. en S. met behulp van de steungroepaanpak                 | 32 |
| 4.4.1 Hoe de steungroepaanpak werkt                                              | 33 |
| 4.4.2 Interview Sue Young                                                        | 33 |
| 4.4.3 Resultaten van de aanpak                                                   | 34 |
| 4.5 Pestprotocol ja of nee?                                                      | 35 |

## **Hoofdstuk 5: Data-interpretatie**

|                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------|----|
| 5.1 Terug naar mijn onderzoeksvraag en deelvragen                  | 37 |
| 5.1.1 Literatuur                                                   | 37 |
| 5.1.2 Verschillen tussen pestaanpakken en beschikbare methoden     | 38 |
| 5.1.3 Preventie en signalering van pestgedrag bij ons op school?   | 38 |
| 5.1.4 In hoeverre is de gekozen aanpak effectief?                  | 38 |
| 5.1.5 Is er behoefte aan een pestprotocol of eventueel wat anders? | 39 |
| 5.2 Conclusies en aanbevelingen                                    | 40 |

## **Hoofdstuk 6: Evaluatie**

|                                          |    |
|------------------------------------------|----|
| 6.1 Reflectie op de onderzoeksresultaten | 42 |
| 6.2 Vervolgstappen                       | 42 |
| 6.3 Kennis, praktijk en persoon          | 43 |

|                |    |
|----------------|----|
| <b>Nawoord</b> | 48 |
|----------------|----|

|                        |    |
|------------------------|----|
| <b>Literatuurlijst</b> | 49 |
|------------------------|----|

|                 |    |
|-----------------|----|
| <b>Bijlagen</b> | 51 |
|-----------------|----|

|                                                           |    |
|-----------------------------------------------------------|----|
| 1. Blanco ABC-gedragslijst                                | 52 |
| 2. Kenmerken van pesters                                  | 53 |
| 3. Kenmerken van gepeste kinderen                         | 54 |
| 4. Vragenlijst pestpreventie en -signalering leerkrachten | 55 |

|                                                     |    |
|-----------------------------------------------------|----|
| 5. Plan van aanpak                                  | 57 |
| 6. Kids' Skills: de 15 stappen                      | 59 |
| 7. Interview Sue Young                              | 60 |
| 8. Registratieformulier intake gepeste kind         | 62 |
| 9. Registratieformulier intake steungroep           | 63 |
| 10. Informatiebrieven ouders                        | 64 |
| 11. Verslag steungroepaanpak T.                     | 65 |
| 12. Verslag steungroep aanpak S.                    | 69 |
| 13. Evaluaties steungroep door leerkracht en ouders | 73 |
| 14. Bedankbriefje ouders van de steungroep          | 77 |

## Samenvatting

Voor u ligt het afstudeerwerkstuk in het kader van de opleiding tot Intern Begeleider van de opleiding Fontys OSO Master SEN.

Met het uitvoeren van dit praktijkonderzoek is ingegaan op mijn wens om iets te kunnen betekenen in het verminderen van pestgedrag op onze school. Die wens vloeit enerzijds voort uit het gegeven dat pesten de laatste tijd meer gesignaleerd wordt op onze school en anderzijds het ontbreken van een duidelijke richtlijn hoe hiermee om te gaan. Omdat ik door eerdere opleidingen erg geïnteresseerd geraakt ben in het oplossingsgericht werken, wilde ik het pesten dan ook graag vanuit de oplossingsgerichte denkwijze aan gaan pakken. Het loslaten van de voor de hand liggende traditionele aanpakken en de goeroes op pestgebied is voor mij juist een uitdaging!

Mijn onderzoeksvraag was de volgende: Hoe kan ik het pestgedrag op een oplossingsgerichte manier binnen onze school het komend jaar verminderen?

In het eerste hoofdstuk wordt ingegaan op waar deze vraag uit is ontstaan, welke deelvragen het heeft opgeroepen en wat ik er mee wil bereiken.

In het tweede hoofdstuk is informatie te vinden over pesten; er wordt uitgelegd wat pesten is, wat het verschil is met plagen, wat de oorzaken en gevolgen kunnen zijn en hoe je pesters en gepeste kinderen kunt herkennen. Ook wordt er een beschrijving gegeven van wat oplossingsgericht denken en werken inhoudt. Tot slot wordt uitgelegd wat mijn motivatie is geweest om juist oplossingsgericht werken in te zetten om pestgedrag te verminderen. Uit eerdere onderzoeken bleek deze aanpak zeer effectief en dat geeft duidelijk nieuwe inzichten in het omgaan met pestgedrag.

In hoofdstuk 3 staat omschreven hoe het onderzoek is opgepakt. Welke mensen er bij betrokken zijn geweest, waar het onderzoek heeft plaatsgevonden en op welke manier de data zijn verzameld.

Alle verzamelde gegevens en de ervaringen opgedaan met het werken met twee gepeste kinderen staan omschreven in hoofdstuk 4. Ook hier is het indrukwekkende fenomeen dat oplossingsgericht werken heet, mooi terug te lezen in de ervaringen met de kinderen. Er wordt een koppeling gemaakt met de literatuur, en verder is bekeken of we op onze school voldoende doen aan pestpreventie en signalering en of we dit op de juiste manier doen.

In het vijfde hoofdstuk zijn de antwoorden te vinden die de afgelopen periode gevonden zijn op de onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen. De conclusies van het onderzoek en de aanbevelingen zijn hier ook terug te vinden.

Op zich doen we het als school zeker niet slecht, al moeten we er wel voor waken dat we vooral doen wat we zeggen te doen. Met wat kleine aanpassingen zijn we al aardig aan de oplossingsgerichte weg aan het timmeren.

Het onderzoek heeft een duidelijk beeld opgeleverd hoe we op onze school preventief met pestgedrag om kunnen gaan, hoe het tijdig te kunnen signaleren en hoe we pestgedrag oplossingsgericht kunnen verminderen. In dit hoofdstuk wordt een uitgebreide beschrijving van bovenstaande gedaan.

In het laatste hoofdstuk is mijn evaluatie met betrekking tot de onderzoeksperiode te lezen. Ik heb met veel plezier en belangstelling aan mijn onderzoek gewerkt. Het heeft mij en de school veel opgeleverd. Ik heb het volste vertrouwen dat ik en mijn collega's in de toekomst een bijdrage kunnen leveren in het helpen van kinderen die pesten en gepest worden.

## Introductie

Ik lig huilend op mijn bed,  
omdat ik op school weer eens gepest werd.  
Dikzak, brillenjood en nog voor veel meer.  
Of voor dombo omdat ik niet zo goed leer.  
Ik hou me sterk, ik ben geen mietje,  
maar als ik thuiskom, ril ik als een rietje.  
Dit moet gestopt worden, ik hou dit niet langer vol.  
Laat ieder in zijn eigen waarde en speel geen rol.  
Op dit moment kan ik alleen nog maar huilen,  
O, kon ik maar met iemand anders ruilen.

(Hommerson,2008)<sup>1</sup>

Pesten... helaas nog steeds een regelmatig terugkomend verschijnsel op basisscholen. Mijn naam is Nadja van Lent, remedial teacher op een reguliere basisschool van 400 leerlingen. Naast het verzorgen van de remedial teaching voor de groepen 3 t/m 8, ben ik ook verantwoordelijk voor de sociale vaardigheidstrainingen die binnen onze school gegeven worden in samenwerking met het GGZ.

Sinds een aantal jaren merken we dat het pestgedrag met name in de bovenbouw van onze school toeneemt. In enkele gevallen liep dit zo uit de hand dat hele groepen in puin lagen en zelfs de groepsleerkracht met een burnout thuis kwam te zitten.

Daarnaast bleek tijdens de intakegesprekken van de sociale vaardigheidstrainingen dat ouders regelmatig aangeven dat hun kind gepest wordt. En daarbij heel terecht vroegen naar een pestprotocol. Helaas moet ik zeggen dat wij dit op school niet hebben. Er is geen duidelijke en eenduidige aanpak van pesten.

Tot slot wordt er op dit moment door derden een veiligheidsbeleidsplan opgezet voor onze school waarin pesten ook dient te worden opgenomen .

Bovenstaande redenen waren voor mij de aanleiding om het pesten aan te pakken in de vorm van praktijkonderzoek voor de opleiding MSEN Intern Begeleider.

Een gepest kind moet geholpen worden. Dit is nooit alleen een probleem van het kind: de ouders, groepsleerkracht en eventuele andere betrokkenen hebben een actieve rol in het proces van verbetering (De Feijter, 2000).

---

<sup>1</sup> Bron: <http://www.1001gedichten.nl/gedichten/6136/verdrietig/> (06-01-2010, 14:15)

Aangezien de groepsleerkracht hier ook een grote rol in dient te nemen, is het van belang te weten wat wij op school zouden moeten weten en kunnen om een dergelijke leerling tijdig te kunnen signaleren en adequaat te begeleiden.

Het onderzoek richt zich dan ook op preventie, het tijdig signaleren en begeleiden van gepeste leerlingen en de desbetreffende klasgenoten. Hiervoor wordt een stuk theorie gekoppeld aan de dagelijkse praktijk; wat zijn de kenmerken, het aantal leerlingen met deze klachten en hoe zit dat dan bij ons op school? In hoeverre kunnen we pesten aanpakken vanuit een oplossingsgerichte werkwijze? Daarnaast ga ik aan de slag met een aantal gepeste leerlingen en hun klasgenoten om de effecten te bekijken. Aan de hand daarvan schrijf ik mijn conclusies en aanbevelingen voor onze school.

Het onderzoek wordt uitgevoerd op een reguliere basisschool met medewerking van T. en S. (leerlingen uit groep 6), de ouders en de desbetreffende groepsleerkracht. Tevens is er regelmatig overleg met de Intern Begeleider van onze school, het managementteam en de Medezeggenschapsraad. Aan het eind van mijn onderzoek (mei 2010) hoop ik meer zicht te hebben in de kenmerken van pesten bij kinderen in de basisschoolleeftijd en hoe pesten voorkomen kan worden. Daarnaast wil ik weten hoe deze leerlingen het best gesignaleerd en (oplossingsgericht) begeleid kunnen worden.

Op die manier kunnen wij op onze school onderbouwd aan de slag gaan met het verminderen van pestgedrag door middel van een protocol danwel handelingssuggesties.

## Hoofdstuk 1: Onderzoeksvraag

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de aanleiding van het onderzoek is en waarom juist dit onderwerp mij aanspreekt en motiveert. De huidige situatie en de daarbij behorende probleemstelling wordt omschreven. Uit deze praktijkvraag is mijn onderzoeksvraag ontstaan met daaropvolgend een aantal deelvragen. Ook deze zijn terug te vinden in dit hoofdstuk. Om een zo helder mogelijk doel te formuleren is de gewenste situatie geschetst. Op die manier hoop ik een zo transparant mogelijk onderzoek te doen om onze dagelijkse praktijk met betrekking tot pestgedrag te verbeteren.

### 1.1 Aanleiding van het onderzoek

Pesten is een steeds vaker terugkomend verschijnsel op scholen, zo ook bij ons op school. Sinds een aantal jaren merken we dat het pestgedrag toeneemt en de handelingsverlegenheid groot is. Dit tot grote frustraties van groepsleerkrachten en ouders. Er wordt regelmatig door ouders gevraagd naar een pestprotocol, en ook collega's vragen advies over hoe het pestgedrag aan te pakken. Echter is er op dit moment te weinig informatie over pesten op school en bezitten we ook geen eenduidige aanpak. Ook zie ik regelmatig leerlingen bij ons op school die iets in me losmaken. Leerlingen die veel alleen staan, die zich terugtrekken, veel huilen en ogen hebben die niet meer lachen. Iedere volwassene herinnert zich vast wel een situatie waarin hij gepest is of pestgedrag heeft gezien. Die herkenning raakt me en van daaruit vloeit mijn wens om iets voor deze kinderen te kunnen betekenen, iets zinnigs te kunnen bijdragen.

Daarnaast ben ik het afgelopen schooljaar in contact gekomen met twee leerlingen uit groep 6. Zij volgden de sociale vaardigheidstraining "Klets en dan?"<sup>2</sup> bij mij in de groep. Een jongen vertoonde teruggetrokken gedrag in de klas, hilde regelmatig en had woede-uitbarstingen. De ander is laaggemiddeld intelligent en heeft een stoornis waar experts nog niet uit zijn. Hij wordt veel gepest, maar heeft dat zelf niet altijd door. Echter is daar de laatste tijd verschuiving in te zien: hij is steeds meer alleen en daar heeft hij wel last van. Ook waren zij vaak betrokken bij conflicten, waarbij aangegeven wordt dat zij gepest worden.

Op dit moment wordt er door de directie en diverse collega's druk gewerkt aan het schrijven van een veiligheidsbeleidsplan voor onze school. Omdat mijn hart ligt bij leerlingen met zorgen op sociaal-emotioneel gebied en er voor de huidige opleiding praktijkonderzoek gedaan dient te worden, heeft de directie mij gevraagd om dit onderwerp te nemen.

---

<sup>2</sup> Klets en dan is een preventieve sociale vaardigheidstraining voor teruggetrokken en te assertieve kinderen. De training is ontwikkeld door het GGZ en wordt gegeven door een medewerker van de basisschool in samenwerking met een GGZ-psycholoog op de eigen locatie. Doel van de training is preventie en het creëren van een korte lijn voor eventuele verdere behandeling.

Dit tezamen was voor mij een goede motivatie om me te richten tot het onderwerp: pesten. Binnen mijn werk maak ik veel gebruik van oplossingsgericht denken en werken. Een aantal jaren geleden ben ik hiermee in aanraking gekomen en er enorm gecharmeerd van geraakt. Graag wil ik het verminderen van pestgedrag dan ook aanpakken vanuit de oplossingsgerichte benadering. Hierover volgt in een volgend hoofdstuk verdere toelichting.

## **1.2 Probleemstelling en huidige situatie**

Op dit moment worden gepeste leerlingen op onze school vaak niet tijdig gesignaleerd. Wanneer er niets gesignaleerd wordt, valt er vanzelfsprekend niets te begeleiden. Deze kinderen hebben wel degelijk hulp nodig!

De groepsleerkrachten vullen ieder jaar een ABC gedragslijst in (zie bijlage 1), waaruit leerlingen met zorgen op een aantal gebieden van sociaal-emotionele ontwikkeling naar voren kunnen komen.

Verder is er de mogelijkheid om leerlingen aan te melden voor de training “Klets en dan”. Helaas blijkt dat er met name leerlingen naar voren komen en ook aangemeld worden, die externaliserend probleemgedrag vertonen. Leerlingen die de leerkracht of overige klasgenoten als storend, agressief en anti-sociaal ervaren, en waar zij direct problemen mee hebben dan wel als beperking ervaren in het groepsgebeuren.

Dit zijn natuurlijk ook wel de leerlingen die het snelst opvallen, maar de andere groep wordt hierdoor nog wel eens vergeten.

Verder is er bij ons op school nog weinig bekend over pestgedrag bij kinderen, niet alleen wat betreft het signaleren daarvan, maar ook wat betreft de juiste begeleiding. Er is dus een grote handelingsverlegenheid bij de groepsleerkrachten en er bestaat een behoefte aan duidelijke richtlijnen voor de aanpak, bij de collega's én bij de ouders. Hier wil ik graag mijn bijdrage aan leveren.

## **1.3 Onderzoeksvraag**

Mijn wens om iets te kunnen betekenen voor deze leerlingen heeft me gebracht tot de volgende onderzoeksvraag: Hoe kan ik het pestgedrag op een oplossingsgerichte manier binnen onze school het komend jaar verminderen? Deze nog brede vraag roept bij mij een aantal deelvragen op:

- Wat zegt de literatuur over pestgedrag bij basisschoolleerlingen en hoe kijk ik daar tegen aan?
- Wat is het verschil tussen traditionele en oplossingsgerichte pestaanpak? Wat is er op de markt met betrekking tot methoden, materialen e.d.?
- Wat doen we op school aan preventie en signalering?

- In hoeverre is de gekozen pestaanpak effectief?
- Is er behoefte aan een pestprotocol (bij ouders, leerkrachten) of eventueel wat anders?

Wanneer gewenst: het uitwerken van de pestaanpak ten behoeve van het veiligheidsbeleidsplan en het doen van aanbevelingen.

#### **1.4 Gewenste ideale situatie**

Wanneer ik antwoord zou kunnen krijgen op bovenstaande onderzoeksvraag en bijbehorende deelvragen, vertrouw ik erop dat ik voldoende expertise en kennis in huis heb om iets te betekenen voor kinderen die gepest worden.

Voor mij betekent dat goede preventie, een tijdige signalering, het creëren van een passende onderwijssituatie en het kunnen begeleiden van de desbetreffende groepsleerkracht.

Wanneer er zich dan in de toekomst pestgedrag voorkomt, weten we wat we kunnen doen om het pestgedrag te verminderen. Natuurlijk hopen we door een goede preventie de eerste vermindering te kunnen realiseren.

Het is zaak deze kinderen, zoals alle kinderen, te geven wat ze nodig hebben, waar mogelijk binnen onze school. Onze schoolvisie luidt: "Ieder kind een ster". Wanneer we hier aan voldoen en dit na streven, zal ook ieder kind een ster kunnen zijn. Ieder kind moet zorg en aandacht krijgen en kunnen leren op een voor haar/hem gepaste wijze in een optimale leeromgeving. Zo zullen wij als school dan ook een stukje dichterbij komen tot inclusief onderwijs.

## Hoofdstuk 2: Theoretisch onderzoek

In dit hoofdstuk ga ik in op de diverse kenmerken van pesten. Wat is pesten? Wat is het verschil met plagen? Om welke redenen wordt er gepest? Wat zijn de gevolgen?<sup>3</sup> Daarbij heb ik eerder aangegeven graag de pestsituatie op onze school aan te willen pakken vanuit de oplossingsgericht werkwijze. Deze manier van werken past bij mij en blijkt al jaren effectief en snel te werken. Om die reden heb ik een aantal paragrafen toegevoegd over oplossingsgericht denken en werken.

### 2.1 Pesten

#### 2.1.1 Wat is pesten?

Een van de veel gebruikt definities van pesten is de volgende: *“Pesten is het systematisch, langdurig en herhaald lastig vallen van iemand met de bedoeling de ander pijn te doen”*, (Rigby, 1996).

Eén of meerdere kinderen proberen een ander kind opzettelijk pijn te doen. Dit kind wordt geselecteerd als “zwakker” dan de ander en is vaak niet in staat om zichzelf te verdedigen. Machtsverschil tussen beide partijen is dus aanwezig.

Het pesten kan verschillende vormen aannemen. Er kan sprake zijn van fysiek pesten (knijpen, duwen, slaan), verbaal pesten (roddelen, schelden) en emotioneel pesten (negeren, vernederen, buitensluiten).

Daarbij maakt Kenter (2000) onderscheid tussen direct en indirect pesten. Direct pesten gebeurt openlijk, bijvoorbeeld: slaan, schelden, bedreigen en spugen. Indirect pesten zou bijvoorbeeld zijn: roddelen, negeren of verstoppen van bezittingen. Dit laatste is moeilijker te signaleren.

#### 2.1.2 Verschil tussen pesten en plagen

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen pesten en plagen. Vaak is deze scheidingslijn erg dun en is de overgang van plagen naar pesten moeilijk te signaleren. Toch zijn er duidelijke verschillen:

Plagen is vaak eenmalig of van korte duur en gericht op een willekeurig kind. Dit kind is niet perse “zwakker” dan de ander.

Plagen kan grappig zijn, maar is in sommige gevallen ook pijnlijk of kwetsend voor de ander.

---

<sup>3</sup> In dit hoofdstuk wordt niet ingegaan op preventie, aangezien de traditionele aanpak niet altijd past bij mijn persoonlijke visie. In Hoofdstuk 4 (dataverzameling) komt dit echter wel terug, gecombineerd met een oplossingsgerichte aanpak.

Vanwege het uitblijven van een machtsverschil tussen beide partijen kan de andere makkelijk terug plagen (Kenter, 2000). Kortom: plagen is dan ook onschuldig als je het vergelijkt met pesten. Pesten daarentegen is een serieus probleem. De gepeste kinderen zijn niet in staat om zichzelf te verdedigen of voor zichzelf op te komen.

### **2.1.3 Oorzaken of redenen van pestgedrag**

Kenter (2000) maakt onderscheid tussen drie hoofdgroepen van oorzaken van pestgedrag:

1. Een problematische thuissituatie; hierbij wordt negatief of agressief gedrag niet gecorrigeerd en bestaat er vaak desinteresse voor het kind. Er ontstaat een behoefte aan aandacht, die op een negatieve manier gevraagd wordt. Ook is het mogelijk dat kinderen gedrag van ouders kopiëren, gedrag waarin ruzie en geweld centraal staat
2. Eigenschappen van het kind: een aantal kenmerken komen vaak voor bij de pesters. Voorbeelden hiervan zijn: groot en sterk postuur, agressief gedrag, impulsiviteit, gebrekkig inlevingsvermogen, machtscontrole, moeite met omgaan met samenwerken of moeilijk situaties, niet specifiek dommer of slimmer dan de rest. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes; beide groepen pesten. Wel bestaat er een verschil tussen de manieren van pesten: meisjes pesten vaak stiekem ofwel indirect, jongens daarentegen pesten vaak direct. Een ander verschil is dat jongens zowel jongens én meisjes pesten, terwijl meisjes meestal enkel meisjes pesten. Een duidelijk overzicht van kenmerken van pesters is terug te vinden in bijlage 2.
3. De school: Er is geen veilig schoolklimaat binnen de school. Je veilig voelen en respect hebben voor elkaar zijn essentiële aspecten om pestgedrag te voorkomen. Duidelijke grenzen en afspraken en toezicht hierop zijn van belang om pestgedrag te voorkomen en eventueel te signaleren.

### **2.1.4. Wie worden er gepest?**

Kinderen die gepest worden, lokken dit nooit uit. Deze slachtoffers worden gekozen op de meest kleine details, zoals uiterlijke kenmerken.

Dit is niet de oorzaak van het pesten, maar een excuus voor de pester. Er zijn wel belangrijke andere kenmerken waaraan een kind dat gepest wordt vaak voldoet (Rigby, 1996). Het kind:

- Heeft weinig vrienden op school en voelt zich eenzaam
- Is vaak verlegen en onzeker
- Is fysiek minder groot en sterk
- Mist een aantal sociale vaardigheden hoe om te gaan met agressie, en het ontdekken van regels en normen in een groep

- Komt niet tot weinig voor zichzelf op
- Huilt vaak snel

De samenstelling van een groep kan ook het pestgedrag verklaren. Soms verandert de samenstelling waardoor er ogenschijnlijk ineens pestgedrag ontstaat.

Ook thuis vertonen kinderen die gepest worden specifieke kenmerken in hun gedrag. Een overzicht hiervan is opgenomen in bijlage 3.

### **2.1.5 Gevolgen van pesten**

Pesten is een serieus en complex probleem. Er kunnen gevolgen zijn voor de slachtoffers, de pesters, maar ook de neutrale middengroep. Zij zijn vaak getuige van het pestgedrag. Slachtoffers zijn vaak ongelukkig en hun zelfvertrouwen is laag. Uiteindelijk kan het zelfs gebeuren dat kinderen niet meer naar school willen gaan. Kenter (2000) vermeldt dat pesten de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen belemmert. Dit kan zijn weerslag hebben op de volwassen leeftijd. Dit uit zich dan bijvoorbeeld in: faalangst en depressie, lichamelijke klachten, isolatie of in de ergste gevallen poging tot zelfmoord. Pesters daarentegen leren door gebrekkig ingrijpen dat hun gedrag geaccepteerd wordt. Zij leren dat dit de juiste manier is om hun zin te krijgen. Dit gedrag zet zich vaak voort in de volwassen leeftijd. Een gebrekkig sociale omgang met anderen is dan een concreet voorbeeld als gevolg. Ook ziet Kenter meer crimineel gedrag op latere leeftijd. Het uitblijven van echte vriendschap wordt tot slot vaak gesignaleerd, aangezien de 'vrienden' vaak enkel meelopers zijn.

De laatste groep, de neutrale middengroep, kan angstig en wantrouwend worden.

Ook schuldgevoel komt op latere leeftijd vaak voor, omdat het besef ontstaat dat men niet heeft ingegrepen. Ook de sfeer op school verslechtert, wat weerslag heeft op alle kinderen.

## **2.2 Oplossingsgericht denken en werken**

Deze manier van werken is gebaseerd op het gedachtegoed van Milton Erickson.

Oplossingsgericht werken is verder ontwikkeld door Steve de Shazer en Insoo Kim Berg in de jaren '70 en '80 in Milwaukee. Deze manier van werken gaat uit van de situatie zoals het kind zich wenst. Het kind wordt geholpen om de gewenste toekomst in detail te beschrijven. Er wordt gezocht naar kleine, haalbare, stappen die gemaakt kunnen worden om die situatie te bereiken. Daarbij wordt onder andere gezocht naar oplossingen die het kind zelf al in huis heeft, maar misschien nog te weinig toepast. Als het kind successen boekt, draagt dat bij aan een besef dat hij/zij invloed heeft om zijn eigen leven vorm te geven. Om dit te bereiken werkt men met vragen die de krachten van mensen naar boven halen.

De gesprekken kunnen plezierig en bevredigend zijn, daar het gaat over krachten en oplossingen, niet over tekortkomingen en problemen<sup>4</sup>.

De oplossingsgerichte aanpak gaat dan ook uit van de mogelijkheden van kinderen in plaats van de beperkingen. Een uitgebreide probleemanalyse wordt niet gedaan.

Die energie wordt gestopt in het zoeken naar uitzonderingen, kernkwaliteiten en het zelf laten zoeken naar mogelijke doelen en oplossingen.

Het oplossingsgericht werken hanteert een aantal vaste principes (Bannink, 2006):

- Probleemanalyse is niet nodig om tot een oplossing te komen
- Het kind (of ouder, of leerkracht) is de expert van zijn eigen kennen en kunnen
- Wat niet stuk is, moet je niet maken. Ofwel ga geen problemen zoeken die er niet zijn
- Als iets werkt, ga er mee door
- Als iets niet werkt, doe het dan anders
- Zoeken naar uitzonderingen, welke in feite oplossingen zijn

Het voeren van oplossingsgerichte gesprekken is een nuttige vorm van gespreksvoering om de hulpvraag, de doelen en de uitzonderingen van het probleem bij het kind helder te krijgen. Tijdens deze gesprekken wordt gebruik gemaakt van verschillende technieken zoals: complimenteren, stellen van de wondervraag, schalen en herkaderen. De gespreksleider stelt zich open, oprecht, eerlijk en nieuwsgierig op.

Een oplossingsgericht gesprek verloopt volgens een specifiek protocol. Echter is het niet zo dat alle stappen doorlopen moeten worden en in deze volgorde. De praktijk leert dat het een continu wisselend proces is binnen de aangeboden stappen en afhankelijk is van de gesprekspartner en de situatie.

## 2.3 Het oplossingsgerichte gespreksprotocol

1. Mandaat: bekijken welke rol je als gespreksleider krijgt van het kind. Komt het kind vrijwillig, gedwongen, etcetera. Pas je gesprek hierop aan.
2. Rolverheldering: de gespreksleider legt zijn/haar rol binnen het gesprek uit en hoeveel tijd er ingepland staat voor het gesprek.
3. Probleembeschrijving: de leerling het probleem laten vertellen. Hierdoor voelt hij/zij zich gehoord en begrepen en kan zijn/haar verhaal kwijt (authentieke aandacht). Durrant (2007) beweert dat wanneer kinderen niet het gevoel hebben dat zij in hun ervaring en beleving erkend worden, alles wat we in onze gesprekken aanreiken verspilde moeite is.

---

<sup>4</sup> Bron: [www.solution-focused.nl](http://www.solution-focused.nl) Gevonden op 13 januari 2009

Alert blijven op uitzonderingen en waar nodig positief herkadere van uitspraken van de leerling. Herkadere is het aanbieden van een ander perspectief met betrekking tot dezelfde gebeurtenis of handeling.

4. Doelformulering: Binnen deze stap kan gebruik gemaakt worden van de wondervraag. De wondervraag is een vorm van toekomstprojectie: “Stel je voor: je wordt morgen wakker en er is vannacht een wonder gebeurd. Wat is er dan anders? Hoe merk je dat?, etcetera”. De wondervraag kan op verschillende manieren gesteld worden naar gelang leeftijd, interesse en beleving van het kind. Vanuit de wondervraag zou een geschikt doel geformuleerd kunnen worden. Måhlberg & Sjöblom (2008) hanteren een aantal voorwaarden waaraan een goed geformuleerd doel dient te voldoen: het doel komt vanuit de leerling en is belangrijk voor hem, is klein, concreet en specifiek, gedetailleerd omschreven, is realistisch en vraagt om inspanning van de leerling.
5. Zoeken naar uitzonderingen: Op zoek naar momenten en situaties waarin het “wonder” al een beetje zichtbaar was. Deze situaties doorvragen op detail om zo het kind te laten bedenken welke oplossingen er mogelijk zouden kunnen zijn. Mogelijk is het de leerling al eerder gelukt!
6. Schalen: Een techniek om kleine stapjes in beeld te brengen. Waarbij 10 een voldoende resultaat is en 0 het tegenovergestelde: “Waar zit je nu? Hoe ben je daar gekomen? Waar wil je naar toe? Wat zal er dan anders zijn?, et cetera” Het schalen kan gebruikt worden voor het te bereiken doel, maar ook om motivatie en hoop op verandering na te gaan.
7. Pauze inlassen: Wanneer nodig kan de gespreksleider nu een korte pauze inlassen om alle gegevens op een rij te zetten en feedback te formuleren.
8. Feedback: Geven van complimenten voor alles wat het kind al gedaan heeft en goed kan. Hoe meer kinderen bewust zijn van hun successen hoe meer hoop het hen geeft op verbetering. Samenvatten van de hulpvraag en de uitzonderingen in de taal van het kind (rationele brug). Al naar gelang welk mandaat je van het kind hebt gekregen, is het mogelijk om een gedragstaak of observatietaak te geven.
9. Afspraken: Het gesprek wordt altijd afgesloten met de vraag: “Is er nog iets dat ik vergeten ben te vragen, wat belangrijk zou zijn om te vertellen?” (Dolan, workshop 2009). Vervolgafspraken maken en afsluiten.

Het gespreksprotocol kan natuurlijk voor diverse situaties gebruikt worden.

Het doel van dit protocol blijft steeds hetzelfde: *“Hoe kunnen we de leerling de mogelijkheid teruggeven om te kiezen, zodat het ontsnapt aan het geheel van de symptomen en weer een keuze heeft tussen verschillende wegen?”* (Le Fevere de Ten Hove, 2008).

Binnen de verschillende stappen van het protocol is het stellen van de juiste vragen enorm belangrijk. Geschikte voorbeelden van vragen bij iedere stap zijn te vinden in ‘Oplossingsgerichte vragen’ van Bannink (2006).

Voor een prima voorbeeld van een goed oplossingsgericht gesprek verwijs ik u naar de DVD “Eagle and a Mouse”<sup>5</sup>.

Er zijn geen duidelijke afspraken over hoe lang en hoe vaak een oplossingsgericht gesprek moet plaatsvinden, dit is afhankelijk van de inhoud en van het kind. Voorwaarde om door te gaan met de gespreksvoering zijn de verbeterde resultaten bij de leerling.

De gesprekken kunnen gevoerd worden door de leerkracht, de Remedial Teacher, de Gedragsspecialist of de Intern Begeleider. De voorkeur gaat uit naar de groepsleerkracht, aangezien deze persoon de verkregen informatie direct kan toepassen en gebruiken in de dagelijkse praktijk en de vooruitgang het beste kan bepalen. Kenmerken van een oplossingsgerichte leerkracht zijn volgens Måhlberg & Sjöblom (2008):

- *“De oplossingsgerichte leerkracht kiest ervoor zich te concentreren op uitzonderingen*
- *De benadering van de oplossingsgerichte leerkracht kenmerkt zich door respect voor andere mensen*
- *De oplossingsgerichte leerkracht streeft ernaar de leerling te helpen bij het bereiken van zijn doelen op de voor hem meest geschikte manier*
- *De oplossingsgerichte leerkracht beschouwt de verschillende technieken van het oplossingsgerichte model als belangrijk hulpmiddel bij haar werk (p.41-42)”*

## **2.4 Waarom de keus voor oplossingsgericht werken als denk- en werkwijze om pesten te verminderen?**

In de introductie vermeldde ik al dat het bij pestgedrag van belang is dat alle betrokkenen een rol spelen in het begeleidingsproces, zo is ook een positieve insteek een vereiste.

“Positieve commentaren geven, werkt motiverend en enthousiasmerend”, zo stelt Cauffman<sup>6</sup> (2009).

---

<sup>5</sup> Te verkrijgen via [www.solutions-centre.org](http://www.solutions-centre.org)

<sup>6</sup> Louis Cauffman is medeoprichter van de Korzybski Institute te Brugge, België. Hij werkt nauw samen met Fontys Hogeschool Tilburg om workshops over oplossingsgericht werken te verzorgen.

Oplossingsgericht werken is een manier van werken die goed aansluit bij het actief betrekken van alle betrokkenen en werkt vanuit een positieve benadering. Om die redenen is het dan ook bij uitstek geschikt voor kinderen die gepest worden, de pesters en de middengroep.

Er is veel onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de oplossingsgerichte aanpak bij pestgedrag en/of gevolgen daarvan. Een aantal voorbeelden:

- *“You cannot solve a problem with the same kind of thinking that created it”* (Einstein).
- Prof. Dr. Klaus Grawe<sup>7</sup> heeft hersenonderzoek gedaan naar de oplossingsgerichte aanpak bij diverse angstgevoelens en teruggetrokken gedrag. Hij ontdekte een aantal werkzame ingrediënten: een concreet doel voor ogen hebben, het geloof van de ander en van jezelf in de eigen capaciteiten, hoop op verandering, positieve commentaren. Dit zijn een aantal belangrijke onderdelen van het oplossingsgericht werken. (Le Fevere de ten Hove<sup>8</sup>, workshop 2008, Amsterdam)
- *“Verschillende studies wijzen erop dat de oplossingsgerichte methode effectief is bij veel klachten, zoals depressieve klachten, stressklachten en psychosociale klachten en daarbij een blijvende verandering teweeg brengt”*.<sup>9</sup>
- Oplossingsgerichte methodiek met kinderen werkt sneller dan de reguliere behandeling. Kinderen met onder meer angsten, depressie en ADHD vertoonden al na vier bijeenkomsten positief gedrag (Van den Broek, 2007)<sup>10</sup>.
- De oplossingsgerichte behandeling bij internaliserende gedragsproblemen, zoals depressie, angsten, zelfvertrouwen en zelfbeeld, blijkt te werken. Er was een statistisch en significante verbetering in vergelijking met de controlegroep die reguliere behandeling onderging<sup>11</sup>.
- Traditionele aanpak van pestgedrag (is praten over de oorzaak en effecten ervan, oefenen van rollenspellen) kan in veel gevallen het pestgedrag verergeren of inslijpen (Dolan, 2009, workshop Amsterdam)<sup>12</sup>.  
De oplossingsgerichte aanpak biedt juist alternatieven, er worden nieuwe situaties gecreëerd.
- De traditionele aanpak van pesten heeft vaak een teleurstellend resultaat; de pestvermindering is vaak van korte duur, en in sommige gevallen leidt het zelfs tot toename van pestgedrag. (Young, 2009)

<sup>7</sup> Klaus Grawe (1943-2005) is psychotherapeut en medeoprichter van het Psychologisch Instituut in Zurich, Zwitserland

<sup>8</sup> Myriam Le Fevere de ten Hove is medeoprichtster van de Korzybski Institute te Brugge, België. Zij werkt nauw samen met Fontys Hogeschool Tilburg om workshops over oplossingsgericht werken te verzorgen.

<sup>9</sup> Bron: [http://www.vvlpsychologen.nl/index.php?option=com\\_content&task=view&id=63&Itemid=79](http://www.vvlpsychologen.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=63&Itemid=79). Gevonden op 30 december 2009

<sup>10</sup> Bron: J/M Pubers april 2007

<sup>11</sup> Bron: Kim, J. “Examining the Effectiveness of SolutionFocusedBrief Therapy”

<sup>12</sup> Yvonne Dolan (USA) is therapeut en zij werkt nauw samen met Fontys Hogeschool Tilburg om workshops over oplossingsgericht werken te verzorgen.

## 2.5 Brede inzetbaarheid oplossingsgericht werken

In dit onderzoek wordt het oplossingsgericht werken toegepast op een specifieke doelgroep: het gepeste kind en zijn/haar omgeving.

Deze manier van werken is vanzelfsprekend geschikt voor alle vormen van uitdagingen die we dagelijks tegenkomen binnen ons onderwijs. Daarbij dient men niet alleen te denken aan gesprekken met onze leerlingen, maar ook de leerlingbesprekingen, intervisiebijeenkomsten en gesprekken door en met het managementteam.

Ook daarvoor is het oplossingsgericht denken en werken prima inzetbaar.

Uitgebreide informatie over oplossingsgericht denken en handelen is o.a. te lezen in literatuur van De Jong & Berg (2006), Berg & Steiner (2006) en Måhlberg & Sjöblom, (2008). Alle informatie hierover is terug te vinden in de literatuurlijst.

Verder worden er gerichte cursussen gegeven omtrent het oplossingsgericht werken en de gespreksvoering. Fontys OSO<sup>13</sup> verzorgt diverse opleidingen en modules met dit thema. SOM onderwijsadviseurs<sup>14</sup> verzorgt ook een geschikte cursus. Solutions Centre<sup>15</sup> biedt korte trainingen aan omtrent oplossingsgerichte gespreksvoering en oplossingsgericht werken in het onderwijs. Wanneer er belangstelling is voor meer informatie kan er een dergelijke training gevolgd worden.

## 2.6 Persoonlijke visie op de bestudeerde literatuur

Pesten is de laatste jaren een hot item op scholen. Al jaren worden er lezingen gegeven, boeken geschreven en workshops en congressen gehouden. Mij is gevraagd wat de reden is geweest dat ik de ervaringen en theorieën van Bob van der Meer niet mee heb genomen in dit onderzoek. Hij zou tenslotte de goeroe zijn op gebied van pesten op dit moment. Hij is ook al jaren ervaringsdeskundige en expert in het aanpakken van pestgedrag.

Voor mij waren er twee aspecten van belang om hem juist niet te “gebruiken” in dit onderzoek:

- Een persoonlijk aspect: zo’n 10 jaar geleden heb ik hem ontmoet op onze school tijdens een thema-avond over pesten. Ik ben nogal een gevoelsmens en ik voelde me erg ongemakkelijk bij hem. Daarbij vond ik hem niet professioneel in het beantwoorden van vragen van ouders. Hij gaf geen echte antwoorden, maar bleef hangen in zijn eigen verhaal.

---

<sup>13</sup> Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg te Tilburg. Volledige opleiding Oplossingsgericht Werken in het onderwijs.

Verder nog losse modules Oplossingsgericht werken en Oplossingsgerichte gespreksvoering. Info: 0877-877133

<sup>14</sup> SOM Onderwijsadviseurs te Tilburg. Cursus Oplossingsgericht werken. Info: 0877-873888

<sup>15</sup> Solutions Centre te Utrecht. Basistraining en Verdiepingstraining Oplossingsgerichte gespreksvoering. Info: 030-2319553

- Onlangs (30-11-2010) heb ik een lezing van hem bijgewoond op het congres Alles over Pesten in Ede. Het was ook een lezing...een "voor-gelezen-lezing". Bob van der Meer heeft twintig minuten wetenschappelijke taal voor staan lezen op een manier van presenteren die nog door geen enkele opleiding goedgekeurd zou worden. Op dat moment was voor mij helder: ik kan die man niet serieus nemen. Daarbij vind ik het te vanzelfsprekend om juist hem op te nemen in mijn literatuuronderzoek. Er is veel meer goed onderbouwd materiaal op de markt. En aangezien ik redelijk eigenwijs ben... Echter is voorafgaande erg persoonlijk van aard en kan ik niet met feiten onderbouwen. Om die reden dan het volgende aspect:
- Het theoretisch aspect: In een uitzending van Vriendinnentijd op RTL 4 van zaterdag 23 oktober 2010 was Bob van der Meer te gast. Een volledige uitzending over pesten. Hij zei: "Pesters dienen zeker gestraft te worden d.m.v. sovatraining of zelfs schorsing". Wanneer men praat over straffen is dat absoluut niet oplossingsgericht. En daarbij is een sovatraining m.i. een hulpmiddel om vaardigheden aan te leren en geen straf. Bob van der Meer maakt op zijn website nog meer uitspraken met betrekking tot oplossingsgerichte aanpakken: "*De no blame aanpak*<sup>16</sup> van pesten is *naïviteit optima forma*"<sup>17</sup>. Maar ook: "*Exit de No Blame Aanpak*"<sup>18</sup>. Hij is zo negatief over deze aanpak omdat er geen schuld gegeven wordt. Daarbij vergelijkt hij pesten met verkrachting. Ik vind dit overtrokken. Let wel: ik neem pesten serieus, heel serieus, maar binnen de doelgroep waar ik mee te maken heb, vind ik dit te zwaar.

Bovengenoemde aspecten waren voor mij reden genoeg om me te verdiepen in de literatuur zoals in dit hoofdstuk beschreven.

Er is dus veel literatuur op de markt als het gaat om pesten. Veel literatuur richt zich op traditionele aanpak van pesten en niet op de oplossingsgerichte manier.

Toch wordt er duidelijk omschreven wat pesten is, hoe je het kunt signaleren en wat voor consequenties het heeft als er niet gehandeld wordt.

De ernst van pestgedrag wordt heel duidelijk benadrukt en de noodzaak hier iets aan te doen is hoog. Het heeft mij nog meer geprikkeld om iets te betekenen in het verminderen van pestgedrag bij ons op school. Het boek van Kenter (2000) is een makkelijk leesbaar en overzichtelijk boek voor ouders en leerkrachten.

Het geeft in begrijpelijke taal goed weer wat pesten is, wat je kunt doen en hoe je preventief aan de slag kunt. Mocht iemand op zoek zijn naar een geschikt boek over pesten, zou ik dit boek adviseren.

<sup>16</sup> De No blame aanpak is een oplossingsgerichte aanpak om pestgedrag te verminderen. Dit komt in een volgend hoofdstuk aan bod.

<sup>17</sup> Bron: [http://www.bobvandermeer.info/index.php?option=com\\_content&task=view&id=230](http://www.bobvandermeer.info/index.php?option=com_content&task=view&id=230) 24-10-2010 8.58 uur

<sup>18</sup> Bron: [http://www.bobvandermeer.info/index.php?option=com\\_content&task=view&id=229](http://www.bobvandermeer.info/index.php?option=com_content&task=view&id=229) 24-10-2010 9.05 uur

Voor heldere informatie over oplossingsgericht werken in het onderwijs heb ik het meest gehad aan het boek van Cauffman (2009). Dit boek is voor mij een samenvatting van alle andere literatuur over oplossingsgericht werken en specifiek gericht op onderwijs.

Het boek van Young (2009) schetst een helder beeld wat pesten is en waarom er in dergelijke situaties beter gekozen kan worden voor de oplossingsgerichte aanpak. In haar boek geeft ze duidelijke, stap voor stap uitleg over hoe pesten aan te kunnen pakken. Zij heeft het hier over de steungroepaanpak. In een volgend hoofdstuk ga ik hier verder op in. Bovenstaande drie boeken zijn voor mij leidraad in het onderzoek.

## Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk is te lezen hoe mijn onderzoek is opgebouwd. De onderzoeksvorm wordt besproken en beargumenteerd. Verder wordt beschreven hoe ik data ga verzamelen en analyseren en wie daarbij betrokken zijn. Tot slot wordt uitgelegd hoe ik ben omgegaan met triangulatie, validiteit, betrouwbaarheid en ethische aspecten.

### 3.1 De onderzoeksvorm

Mijn onderzoek is een praktijkonderzoek, aangezien ik mijn theorie en mijn dagelijkse praktijk op gebied van pesten wil verbreden en verbeteren. Daarbij is het een contextafhankelijk onderwerp en niet op harde en statistische cijfers meetbaar (Harinck, 2007). Binnen een praktijkonderzoek wordt nog onderscheid gemaakt tussen meer specifieke onderzoeksmethoden. Voor mijn onderzoek is dat enerzijds het quasi-experiment (Harinck, 2007). Ik ga de gekozen aanpak uitproberen op een kleine doelgroep om te kijken of deze effectief is. Hierbij is geen controlegroep om heel hard aan te tonen dat het effectief is. In mijn ogen is dat ook onmogelijk omdat iedere pestsituatie, gepeste en pester anders is en ook niet te vergelijken is. De gekozen aanpak is effectief als het voor deze situatie en deze kinderen op dit moment heeft geholpen.

Daarbij is het met betrekking tot pestgedrag ook niet ethisch verantwoord om een controlegroep aan te leggen; wat dan concreet betekent dat je die kinderen geen hulp geeft. Met het uitproberen van de gekozen aanpak ga ik aan de slag met twee leerlingen, het is dan ook een individugericht onderzoek (casestudy). Met dit onderzoek wil ik weten of de aanpak werkt, maar vooral een verbetering van de situatie creëren voor deze leerlingen. Binnen onze school werken we aan pestpreventie, dit wil ik goed gaan bekijken om te kijken of daar wat in verbeterd kan worden, danwel aangevuld. Wanneer dit alles in kaart gebracht is, hoop ik een duidelijke plan van aanpak voor onze school neer te kunnen leggen, om oplossingsgericht en onderbouwd het pestgedrag bij ons op school te verminderen. Om die reden is het ook een schoolgericht onderzoek.

Het praktijkonderzoek richt zich op het beantwoorden van de onderzoeksvraag met behulp van de deelvragen. Deze zijn uitgebreid beschreven in Hoofdstuk 1. Ik realiseer me dat pesten erg breed is, denk hierbij ook aan het digitaal pesten. Ik beperk me binnen dit onderzoek enkel tot het lijfelijk pesten. Het digitaal pesten wordt opgepakt door de werkgroep ICT. Verder beperk ik me tot de aanpak van pesten in de bovenbouw van onze school, aangezien het probleem zich met name daar voordoet.

### **3.2 Verzamelen van data**

Door het verzamelen van gegevens wil ik antwoorden krijgen op mijn onderzoeksvraag en bijbehorende deelvragen.

Het verzamelen van gegevens:

- A. Literatuur en mijn persoonlijke visie: D.m.v. lezen en bestuderen van gepaste literatuur op het gebied van pesten en oplossingsgericht werken, en de onderlinge samenhang. Dit literatuuronderzoek en mijn persoonlijke visie hierop is al volledig beschreven in Hoofdstuk 2.
- B. Verschillen tussen traditionele aanpak en oplossingsgerichte aanpak van pesten: literatuuronderzoek en een interview met Sue Young, ervaringsexpert op gebied van oplossingsgerichte aanpak van pesten.
- C. Acties op gebied van preventie en signalering van pesten binnen onze school: bestuderen (en toetsen door middel van klassenbezoek) van gemaakte afspraken en gebruikte methoden. Analyseren van onze signaleringsinstrumenten en gesprekken met leerkrachten naar aanleiding van de ingevulde vragenlijsten (zie bijlage 4). De resultaten worden geïnterpreteerd en besproken om de validiteit te waarborgen.
- D. Effectiviteit van de gekozen aanpak: Uitproberen van de aanpak bij twee leerlingen en de effecten beoordelen en evalueren.
- E. Pestprotocol ja of nee?: in gesprek met directie, leerkrachten en Medezeggenschapsraad (leerkracht- en oudergeleding) en definitieve keuze maken. Hierop wordt een beleidstuk geschreven t.b.v. het veiligheidsbeleidsplan van onze school.

Ik heb een uitgebreid plan van aanpak gemaakt met behulp van het activiteitenoverzicht, ontwikkeld door Harinck (2007). Hierin is terug te vinden wat ik ga doen, wat ik wil weten, hoe ik dat ga uitzoeken en binnen welk tijdsbestek dat gaat plaatsvinden (bijlage 5).

### **3.3 Locatie en betrokkenen**

De onderzoeksvraag vloeit voort uit een praktijkvraag. Het onderzoek zal zich dan ook richten op de schoolsituatie waar ik werk: een reguliere basisschool van ongeveer 400 leerlingen. Het praktijkonderzoek en onderzoek naar de juiste preventie en signalering van pestgedrag vinden hier dan ook plaats.

Verder maak ik gebruik van de beschikbare literatuur, Internet en een aantal materialen.

Deze materialen zijn beschikbaar op onze school, geleend van anderen scholen of instanties, of zelf ontwikkeld. Deze materialen worden in het volgende hoofdstuk beschreven.

Er zijn diverse personen betrokken bij het onderzoek. Ten eerste de leerlingen, (verder genoemd als T. en S.), hun ouders en hun groepsleerkracht. Er zijn met hen afspraken gemaakt dat zij verder niet bij naam genoemd worden in verband met hun privacy, waardoor het beschrijven van dit onderzoek ook ethisch verantwoord is. Zij zijn wel op de hoogte dat er verslag gedaan wordt in de vorm van dit praktijkonderzoek en dat het gelezen wordt door derden. Zij hebben hier verder geen bezwaar tegen. De leerkrachten en ouders zullen de verslagen lezen en aangeven of zij het er mee eens zijn. Hierdoor draag ik zorg voor validiteit.

Verder is er regelmatig overleg met de Intern Begeleider en het managementteam. Zij volgen de voortgang op de voet, door middel van verslaglegging van mijn kant. Daarnaast zijn zij bereikbaar voor eventuele vragen of suggesties. Zij geven me de ruimte en tijd om de oudergesprekken en de coachingsgesprekken met de leerkracht te voeren, alsmede de contacten met eventuele externe betrokkenen.

Bij de eindfase van het onderzoek wordt de Medezeggenschapsraad betrokken. Zij moeten immers goedkeuring geven aan nieuwe beleidsstukken. De uiteindelijke gekozen handelingsaanpak zal opgenomen worden in het veiligheidsbeleidsplan

Tot slot wordt er tijdens het uitvoeren en beschrijven van het praktijkonderzoek veelvuldig geëvalueerd en overlegd met de begeleidend docent en de medestudenten van de afstudeergroep. Zij zijn mijn “critical friends” en geven waar nodig advies, bijsturing, tips en goede stimulans om het onderzoek tot een positief eindresultaat te volbrengen.

Met behulp van alle betrokkenen en bronnen pas ik triangulatie toe. Alle belanghebbenden (leerlingen, ouders, leerkrachten, directie en ikzelf) zijn betrokken bij het onderzoek en hebben er een actieve rol in. Hun meningen zijn van belang om tot een goed en betrouwbaar onderzoek te komen.

Zonder bovengenoemde personen had het onderzoek niet goed volbracht kunnen worden. In het bijzonder T., S., en hun ouders. Zij hebben me een blik gegund in hun privéleven, zich kwetsbaar opgesteld en me volledig vertrouwd.

## Hoofdstuk 4: Dataverzameling en analyse

In hoofdstuk 4 presenteer ik per onderzoeksaspect mijn data en resultaten en beschrijf ik tevens mijn analyses hiervan. Ik geef een heldere en relevante weergave van de bevindingen met daaraan gekoppeld mijn analyses. Daarnaast beschrijf ik welke bevindingen bijdragen aan antwoorden op mijn onderzoeksvraag. Deze antwoorden zijn terug te lezen in Hoofdstuk 5.

### 4.1 Literatuuronderzoek

Tijdens het zoeken en bestuderen van de literatuur op gebied van pesten bij kinderen in de basisschoolleeftijd, is er een volledig beeld ontstaan van wat dat inhoudt. Het literatuuronderzoek heeft inzicht gegeven in wat pesten bij kinderen betekent; wat pesten is, op welke manier en hoe vaak het voorkomt, maar ook de mogelijke oorzaken en gevolgen. Daarnaast heb ik een helder beeld gekregen van wat oplossingsgericht werken en denken is en wat deze manier van werken kan bijdragen aan het verminderen van pestgedrag op school. De uitgebreide bevindingen hiervan zijn te lezen in Hoofdstuk 2. Voor wat betreft de gekozen aanpak voor mijn twee leerlingen, verwijs ik naar paragraaf 4.4.

### 4.2 Diverse aanpakken op gebied van pesten

#### 4.2.1 Verschillen traditionele aanpak en oplossingsgerichte aanpak van pesten

In het verleden heb ik kennis gemaakt met Sue Young, een specialist op gebied van oplossingsgerichte pestaanpakken. Zij is mijn grootste inspiratiebron. In een workshop van haar tijdens een conferentie in Finland van september 2009 bespraken we het volgende: De traditionele pestaanpak heeft de focus op het probleem. Er worden vragen gesteld als: “Wat is pesten? Wie zijn de pesters en waarom? Wie zijn de slachtoffers en waarom? Waar gebeurt het? Hoe vaak gebeurt het?”. Dit alles om te proberen het pesten te verminderen. Er zijn twee projecten geweest in Noorwegen/Zweden (Dan Olweus: Bergen-project) en Engeland (Peter Smith: Sheffield-project) die onderzoek hebben gedaan naar de traditionele aanpak. Zij wilden met name het bewustzijn van het pestprobleem vergroten door middel van:

- Pestonderzoek; voor en na de interventies
- Trainen van het team m.b.t. pestgedrag
- Ouders en kinderen informeren over pestgedrag
- Kinderen leren over pesten, discussies en activiteiten
- Strategieën aanbieden om om te gaan met incidenten

De resultaten waren echter zeer teleurstellend: de pestvermindering bleek vaak van korte duur en leidde zelfs vaak tot een toename van pestgedrag.

De oplossingsgerichte aanpak van pestgedrag heeft de focus op wat gewenst is, in plaats van het verminderen van ongewenst gedrag. Er wordt een gedetailleerde voorstelling gecreëerd van hoe de situatie zonder pestgedrag eruit zou zien. En die voorstelling is uitgangspunt van het verbeteringstraject. Daarnaast wordt er niet uitgebreid geanalyseerd wie, wat, wanneer en waarom pest of gepest wordt. Vaak levert dit enkel data op waar weinig mee gedaan kan worden. Die energie wordt gestopt in het omschrijven van de gewenste situatie. Tot slot wordt er geen “schuldige” aangewezen en is er geen sprake van straffen. De pester is vanuit de oplossingsgerichte optiek ook “slachtoffer” en heeft hulp nodig bij nog aan te leren vaardigheden.

#### **4.2.2 Oplossingsgerichte aanpakken op pestgebied**

Er zijn diverse werkwijzen om oplossingsgericht om te gaan met pesten. Hier volgt een korte omschrijving:

- De WOWW-approach (Working On What Works): Deze aanpak is niet specifiek gericht op verminderen van pestgedrag, maar op verbetering van de groeps sfeer. Aangezien een goede sfeer in de klas wel bijdraagt aan vermindering van pestgedrag, noem ik deze aanpak. Hierbij draait het om het uitdiepen van datgene wat al wel goed gaat in de klas. Kleine stapjes in de goede richting worden geobserveerd, benoemd en uitgediept. Dit alles in gesprek met de leerkracht en de kinderen. Een goed voorbeeld van deze aanpak is te zien op de DVD “Classroom Solutions” (Huibers & Berg 2007)<sup>19</sup>.
- Kids’ Skills (Furman, 2007): Dit is een speelse methode voor het oplossen van moeilijkheden bij kinderen. Furman beweert dat bijna alle problemen kunnen worden gezien als nog aan te leren vaardigheden. Deze oplossingsgerichte methode kan worden ingezet bij het verminderen van pestgedrag. De pester en slachtoffer kunnen beide vaardigheden leren met behulp van het stappenplan van Furman. De methode Kids’ Skills werkt volgens 15 stappen (zie bijlage 6). Voor de leerling is er een werkboek beschikbaar “Ik kan het!”<sup>20</sup> en voor de begeleider, ouders en leerkracht is er een uitgebreide beschrijving te lezen in het boek “Kids’ Skills” (Furman, 2007).

---

<sup>19</sup> Te bestellen bij [www.solutions-centre.org](http://www.solutions-centre.org)

<sup>20</sup> Werkboek en handleiding is te bestellen bij [www.kidsskills.org](http://www.kidsskills.org)

- No Blame-aanpak<sup>21</sup>: Deze aanpak werkt met een zevenstappenplan met een aantal uitgangspunten: pesten wordt gezien als iets wat “normaal” is, pesten is een groepsprobleem, de aanpak steunt op het vergroten van empathie, de gevoelens staan centraal en niet de feiten, focus ligt op de oplossing en niet op de oorzaak. Deze aanpak is ook wel de Nederlandse (bewerkte) aanpak gebaseerd op het gedachtegoed van de steungroepaanpak van Sue Young.
- De steungroepaanpak (supportgroup approach): Deze aanpak werkt vanzelfsprekend ook met een aantal stappen en dezelfde uitgangspunten als de No blame-aanpak. Aangezien ik besloten heb met deze methode aan de slag te gaan, beschrijf ik deze stappen uitgebreid in paragraaf 4.4.1, waarin ik ook de behandelgegevens en resultaten toevoeg. Er is onderzoek geweest naar de effectiviteit van deze methode (Young, 2009), hierbij zijn 50 steungroepen geëvalueerd. Bij 80% stopte het pesten direct. Bij 14% stopte het pesten tussen de eerste en vijfde bijeenkomst. Bij 6% verbeterde de situatie, maar keerde het pestgedrag terug.

### **4.3 Acties en analyses op gebied van pestpreventie en signalering op onze school**

#### **4.3.1 Analyse van de vragenlijsten van de leerkrachten**

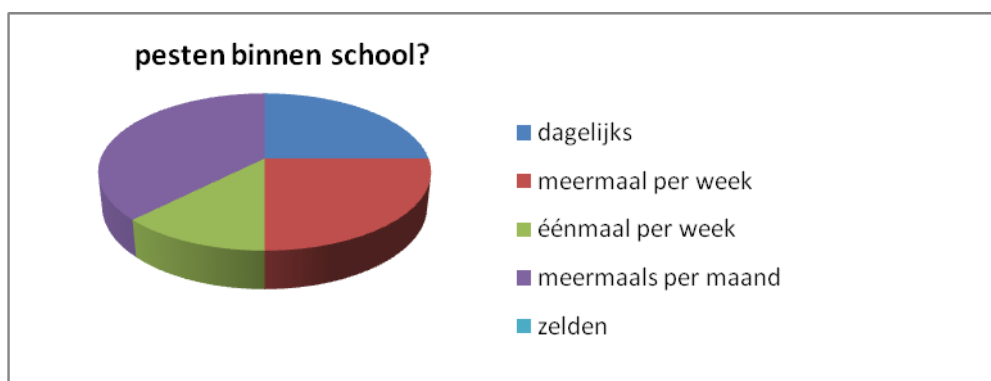
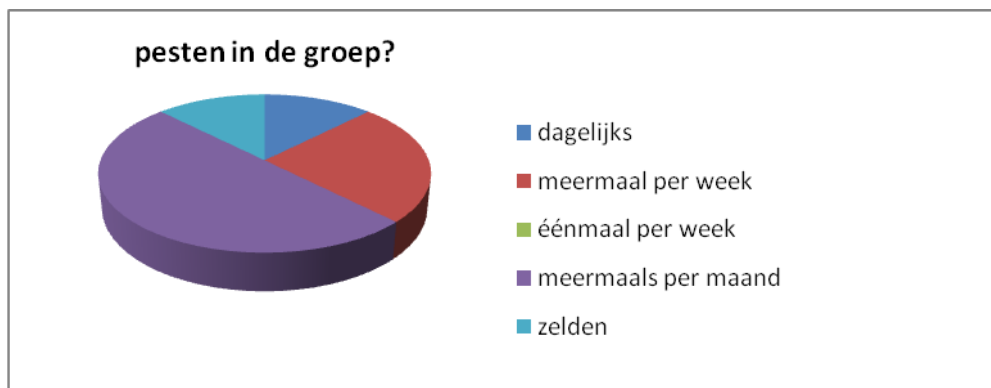
De leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 (8 groepen) hebben een vragenlijst ingevuld over pesten op school en in de eigen klas. De volledige vragenlijst is terug te vinden in bijlage 4. De volgende gegevens zijn afkomstig uit de ingevulde vragenlijsten:

1. Preventieve maatregelen rond het thema pesten op schoolniveau: Kinderen en hun sociale talenten, invullen van ABC-gedraglijsten, sova-training, vertrouwenspersonen, afspraken tijdens pauzes/werken/etc.
2. Preventieve maatregelen rond het thema pesten op klassenniveau: 10 regels met de groep bedenken en duidelijk ophangen, regel van de week, rollenspellen, Kids' Skills, sociogram invullen, vragenlijst over pesten invullen, kind van de dag, afspraken maken, vragenminuutje, veel samenwerken, spreekbeurten houden door kinderen met diagnose (begripsvorming)

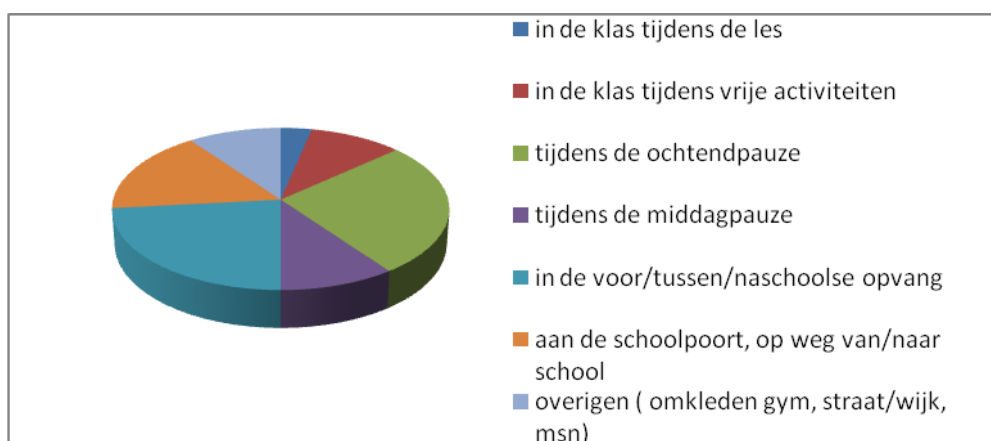
---

<sup>21</sup> Bron: Leefsleutels vzw 2005 Dossier Basisonderwijs, Pesten stoppen stap voor stap

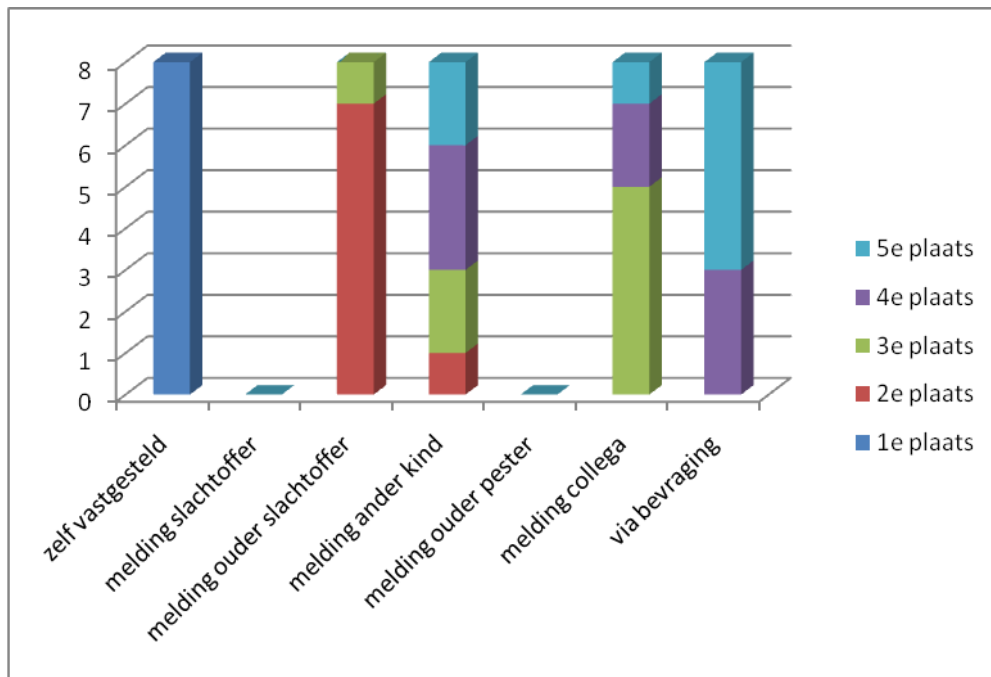
3. Hoe vaak word je geconfronteerd met pesten in je groep - school?



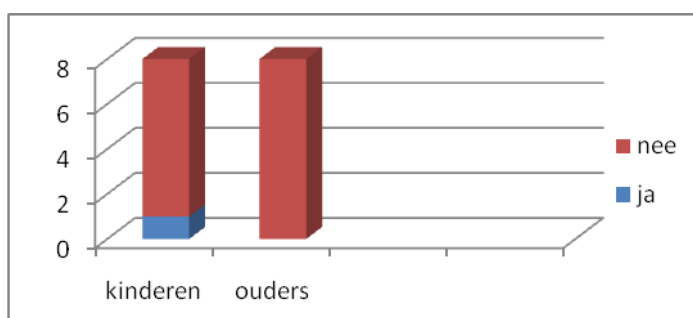
4. Waar en wanneer speelt het pesten zich af?



5. Op welke wijze krijg je weet van peestsituaties? (gerangschikt van 1-5)



6. Hoe reageer jij op pestgedrag? Gesprek met betrokkenen, ouders inlichten, boos worden (straf), klassengesprek, rollenspel, kids' skills, regels nog eens bespreken, sovatraining
7. Bestaan er schoolafspraken omtrent omgaan met pesten? Niet echt (6x), wel afspraken over hoe met elkaar om te gaan. Geen protocol o.i.d. Alleen omgangsregels. Nee.
8. Zijn kinderen en ouders op de hoogte hoe er met pesten omgegaan wordt?



9. Verbetersuggesties: duidelijke afspraken. Een protocol waar ouders en leerkrachten op terug kunnen vallen. Schorsingsbeleid. Thema-avond organiseren. Pestcontract maken. Meer handreikingen voor de leerkracht. Rol van vertrouwenspersoon eens onder de loep nemen. Meer tijd om speciaal met deze kinderen wat te kunnen doen.

Uit de vragenlijst komen een aantal punten naar voren die we als school hebben afgesproken en wat zaken die leerkrachten op eigen initiatief ondernemen. Een aantal aspecten heb ik nader bekeken. Deze worden in de volgende paragrafen beschreven. Verder valt op dat er vooral rond school veel gepest wordt: in de pauzes, voor en na schooltijd en bij de Tussenschoolse opvang.

#### **4.3.2 Analyse van onze signaleringslijst “ABC-gedragslijst”**

##### Werkwijze van de ABC-gedragslijsten:

De ABC-gedragslijst (zie bijlage 1) is ontwikkeld om het gedrag van leerlingen in kaart te brengen (Van Doorn, 2000); het speelt een rol in de signalerings- en analysefase. Het is een gedragsvragenlijst van 27 vragen, waarin de volgende vier gedragsfactoren zijn te onderscheiden:

- Grensoverschrijdend gedrag
- Teruggetrokken gedrag
- Aandachtsproblemen
- Emotionele stabiliteit

Per factor zijn er vragen ontwikkeld (zie bijlage) die te scoren zijn op een vijfpuntsschaal. De lijst wordt één keer per jaar ingevuld (oktober) door alle leerkrachten van groep 1 t/m 8. Bij ons op school worden de lijsten digitaal ingevuld in Dotcom<sup>22</sup>, waarna de resultaten automatisch worden omgezet in een score. Bij iedere leerling staan de vier gedragsfactoren vermeld en de bijbehorende resultaten. Wanneer leerlingen uitvallen op een factor, wordt dit aangegeven met een D. De normering is als volgt:

Groep A: leerlingen die behoren tot de 25% hoogste scores

Groep B: leerlingen die behoren tot de 25% boven de landelijke norm

Groep C: leerlingen die behoren tot de 25% onder de landelijke norm

Groep D: leerlingen die behoren tot de 25% laagste scores

Wanneer leerlingen een D-score halen is er extra hulp gewenst. In het bijbehorende Hulpboek Gedrag zijn per gedragsfactor suggesties te vinden voor individuele begeleiding, alsmede eventuele groepsbegeleiding.

Leerlingen die een D scoren op aandachtsproblemen en grensoverschrijdend gedrag, zouden kritisch bekeken moeten worden op ADHD. Leerlingen die een D scoren op teruggetrokken gedrag en emotionele stabiliteit, zouden te kampen kunnen hebben met beperkte sociale vaardigheden, angsten of depressies en pestgedrag. Deze groep kinderen is mijn doelgroep aangezien daar het eerste mogelijke signaal van pestgedrag afgegeven wordt.

---

<sup>22</sup> Dotcom is ons digitale leerlingvolgsysteem.

#### Resultaten van de leerlingen van onze school:

Voor het onderzoek is er gericht gekeken naar de leerlingen in de bovenbouw van onze school. Na controle in Dotcom bleek dat iedere leerkracht de lijsten keurig heeft ingevuld. Deze afspraak wordt door iedereen gehanteerd. De scores van de lijsten van oktober 2009 zijn geanalyseerd op leerlingen die een D scoren op een van de vier gedragsfactoren. De resultaten zijn als volgt:

| Grensoverschrijdend | Teruggetrokken | Aandachtsproblemen | Emotionele stabiliteit |
|---------------------|----------------|--------------------|------------------------|
| 21                  | 35             | 31                 | 15                     |

Afgenomen bij 144 leerlingen in de groepen 5 t/m 8.

Verder bleek dat er 9 leerlingen zijn die zowel bij teruggetrokken gedrag als bij emotionele stabiliteit een D-score behalen. Dit is de groep waar het onderzoek zich op richt. De twee leerlingen uit groep 6 scoorden het volgende: T. Teruggetrokken gedrag: C en Emotionele stabiliteit: D, S. scoorde twee maal D.

#### Koppeling van de gegevens uit de literatuur aan de resultaten:

In de literatuur is te lezen dat er in iedere groep wel kinderen zijn die gepest worden. Vanuit de analyse is duidelijk te zien dat er genoeg kinderen zijn die niet goed in hun vel zitten. Echter kan nog niet gezegd worden dat zij gepest worden, daar is verder onderzoek voor nodig.

### **4.3.3 Sociogram**

Wanneer leerkrachten het nodig vinden, wordt er een digitaal sociogram ingevuld. Hiervoor gebruikt men het sociogram van [www.sociogram.nl](http://www.sociogram.nl). Dit is geen vastgestelde afspraak binnen ons team, maar wordt aan de professionaliteit van de leerkracht overgelaten. Het sociogram laat kinderen positief en negatief stemmen op klasgenoten waarmee gespeeld en gewerkt kan worden. Ofwel: met wie speel je wel graag en wie niet, en met wie zou je willen samenwerken en met wie niet. De uiteindelijke score bepaalt wie er populair ligt in de groep en wie er verstoten zijn. Hier kan ook een signaal afgegeven worden welke kinderen in een sociaal isolement staan en mogelijk gepest worden.

De leerkracht van T. en S. heeft dan ook nog een sociogram ingevuld om specifiek te kijken naar deze leerlingen. De groep bestaat uit 21 leerlingen. De resultaten waren als volgt:

|    | Aantal x negatief<br>gekozen spelen | Aantal x positief<br>gekozen spelen | Aantal x negatief<br>gekozen werken | Aantal x positief<br>gekozen werken |
|----|-------------------------------------|-------------------------------------|-------------------------------------|-------------------------------------|
| T. | 6                                   | 3                                   | 6                                   | 2                                   |
| S. | 6                                   | 1                                   | 6                                   | 2                                   |

Uit de resultaten blijkt dat T. en S. beiden in de verstoten groep kinderen vallen. Verder valt op dat T. en S. beiden positief voor elkaar stemmen op gebied van spelen en werken.

#### 4.3.4 Eigen vragenlijsten van de leerkracht

In de desbetreffende groep 6 heeft de leerkracht zelf nog een vragenlijst gemaakt die de kinderen ingevuld hebben op gebied van pesten. Deze lijst heeft zij zelf gemaakt en dit gebeurt niet standaard door de gehele school. In de vragenlijst komen de volgende vragen aan bod, met daarbij de volgende resultaten van de leerlingen uit haar groep (i.v.m. gemaakte afspraken worden enkel de gegevens van T. en S. gespecificeerd):

|                                                 |                                                                                                                                                                                                                      |                                                                  |
|-------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|
| Wordt er in deze klas gepest?                   | Ja: 18x                                                                                                                                                                                                              | Nee: 3x                                                          |
| Word je wel eens gepest?                        | T.: Ja                                                                                                                                                                                                               | S.: Ja                                                           |
| Wie worden er gepest?                           | T.: 9x                                                                                                                                                                                                               | S.: 12 x                                                         |
| Wie pesten er?                                  | T. en S. worden niet genoemd                                                                                                                                                                                         | K. en Th. worden veelvuldig als pesters omschreven               |
| Waar en wanneer wordt er gepest?                | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Als de juf niet kijkt</li> <li>- Tijdens het buitenspelen</li> <li>- Tijdens omkleden bij de gym</li> <li>- Als de school uit is</li> <li>- In de wijk na school</li> </ul> |                                                                  |
| Als je gepest wordt, wil je dan dat ik je help? | T.: Ja                                                                                                                                                                                                               | S.: Ja, maar dat helpt toch niet, dan pesten ze alleen maar meer |

De vragenlijst van de leerkracht geeft een duidelijk signaal dat T. en S. gepest worden en dat zij beiden hulp willen. In overleg met de desbetreffende leerkracht, kinderen en ouders is afgesproken dat ik met hen de steungroepaanpak ga uitvoeren.

#### 4.3.5 Kinderen en hun sociale talenten

Afspraak is dat alle groepen binnen onze school werken met de methode "Kinderen en hun sociale talenten". Dit is een methode gericht op sociaal-emotionele ontwikkeling.

Hierbij aansluitend dient iedere maand een kort bericht naar de ouders uit te gaan met daarin het actuele thema en tips voor thuis en zouden er pamfletten met het thema door de school opgehangen moeten zijn. Na gesprekken met collega's en observaties door de school, kan ik het volgende concluderen:

De methode wordt wisselend gebruikt: de groepen 5 en 6 volgend het rooster en geven 1 les in de week uit de methode en halen uit de les een afspraak waar die week op gelet wordt. De groep 7 en 8 gebruiken het rooster niet. Twee leerkrachten laten veelvuldig de lessen vallen in verband met tijdgebrek en 1 leerkracht pakt er lessen uit, wanneer het onderwerp in de praktijk aan de orde is. De berichten naar de ouders worden keurig maandelijks in onze nieuwsbrieven vermeld. Echter staat daar dus wel vermeld dat de lessen gegeven worden en dit blijkt in de praktijk niet in alle groepen te gebeuren. Ook de pamfletten hangen overal duidelijk zichtbaar in de school.

#### **4.3.6 Afspraken maken met je groep**

Er geldt een schoolafpraak dat iedere leerkracht aan het begin van het jaar met zijn leerlingen 10 regels opstelt omtrent omgang in de groep. Deze afspraken moeten duidelijk zichtbaar in de klas opgehangen worden. Na klassenbezoeken in de bovenbouw (jan 2010) waren er 4 groepen die dit keurig hadden gedaan. In een groep hingen de afspraken er wel, maar niet duidelijk zichtbaar. 1 groep was het vergeten en een leerkracht wilde dit per definitie niet. Reden hiervoor was dat zij vond dat kinderen dat ook wel zonder konden en ze er juist geen extra focus op wilde leggen. Wanneer er sprake was van vervelende situaties, besprak zij dit op het moment zelf.

#### **4.3.7 Observaties in de groep en signalen van collega's, ouders en kinderen**

De leerkrachten geven verder nog aan dat pestgedrag ook aan het licht komt door observaties in de groep, je gezond verstand gebruiken en je ogen open houden. Ook wordt er soms geattendeerd door collega's die signalen oppakken tijdens het surveilleren in de pauzes. Tot slot zijn er ouders die op school aangeven dat hun kind gepest wordt, wat aanleiding geeft tot verdere acties. Zelden of nooit geven kinderen zelf aan dat zij gepest worden, tenzij er specifiek naar wordt gevraagd.

#### **4.4 Aan het werk met T. en S. met behulp van de steungroepaanpak**

Na bestudering van de literatuur en de beschikbare oplossingsgerichte methoden, heb ik besloten om te kiezen voor de steungroepaanpak van Sue Young. Uit de analyse van de diverse signaleringsinstrumenten blijken T. en S. geschikte leerlingen te zijn om mee aan de slag te gaan.

#### **4.4.1 Hoe de steungroepaanpak werkt**

Stap 1: Opzetten van een steungroep: in een gesprek met het kind wat gesteund wordt (ofwel het gepeste kind) breng je in kaart welke kinderen er in de steungroep komen. Deze steungroep bestaat uit 2 pesters (welke kinderen vind je moeilijk om mee om te gaan?), 2 meelopers (welke kinderen zijn er steeds bij aanwezig), 2 vrienden (welk kinderen zijn je vrienden of zouden je vrienden kunnen zijn?). Uitleggen wat de volgende stap is en optimisme creëren. Meteen een evaluatiegesprek plannen.

Er wordt niet gevraagd wie er pest, aangezien dit een oordeel geeft. Over het algemeen wordt er niet over pesten gesproken.

Stap 2: In gesprek met de steungroep:

Aangeven dat het doel van de steungroep is om kind X zich prettiger te laten voelen op school. Je kunt zelf aangeven dat jij hulp nodig hebt van de kinderen. Verder het vergroten van empathie door te praten over eigen ervaringen. Hierna worden er suggesties gevraagd bij de kinderen wat zij kunnen doen om kind X te helpen. De ideeën worden gecompimenteerd en bewonderd. Hierna wordt er direct een evaluatiegesprek gepland. Ook hier wordt er niet over pesten gesproken, er wordt geen onderscheid gemaakt tussen pesters, meelopers en vrienden. Iedereen is gelijkwaardig en heeft een actieve rol in het aandragen van suggesties. N.b. kind X zit niet in de steungroep!

Stap 3: Evaluatiegesprek met het kind (een week later):

In dit gesprek wordt gevraagd hoe het nu gaat met het kind. Of er veranderingen hebben plaatsgevonden. Complimenteer het kind over de vooruitgang en succes hoe klein dan ook. Indien nodig wordt een vervolgesprek gepland.

Stap 4: Evaluatiegesprek met de steungroep (een week later):

Tijdens dit gesprek wordt gevraagd hoe de afgelopen week verlopen is, of de suggesties zijn gelukt. Complimenteer ieder kind apart voor zijn/haar hulp. Complimenteer ook de hele groep voor hun succes. Spreek je waardering en dank uit en plan een vervolgesprek indien nodig.

De stappen 3 en 4 worden herhaald zolang nodig. Meestal zijn er slechts enkele vervolgesprekken nodig.

#### **4.4.2 Interview Sue Young**

Voordat ik ben gestart met de steungroepaanpak heb ik mailcontact gehad met Sue Young. Hierbij heb ik haar een aantal vragen gesteld. Voor het volledige interview verwijs ik naar bijlage 7.

Voor mij waren de volgende punten het meest essentieel:

- Het is een snelle, risicoloze manier van werken, die de kinderen erg leuk vinden

- De methode is ook bruikbaar bij kinderen met een diagnose
- Wanneer deze methode geïmplementeerd gaat worden, laat dan je collega's zien dat het een verlengde is van wat ze eigenlijk al doen
- Wanneer ik (of een collega) met de steungroep ga starten, gewoon beginnen en de leidraad volgen, het loopt vanzelf.



( Sue Young en ik tijdens de EBTA conferentie in Helsinki, sept 2009)

#### 4.4.3 Resultaten van de aanpak

Voor de registratie van de eerste gesprekken met T. en S. en de steungroepen heb ik registratieformulieren gemaakt (zie bijlage 8 en 9). Bij het formulier van T. en S. heb ik ook nog een schaal toegevoegd om te laten schalen hoe zij zich op dit moment voelen. Dit schalen heb ik in ieder vervolgesprek laten herhalen. Ook heb ik hen op de achterkant van dit formulier zichzelf laten tekenen (idee komt uit de No blame-aanpak), dit om de steungroep te laten zien hoe T. en S. zichzelf zien.

Verder heb ik informatiebrieven voor de ouders geschreven van T. en S. en de kinderen die gekozen zijn in de steungroep (zie bijlage 10).

Wat betreft de ervaringen en resultaten met betrekking tot de uitvoering van de aanpak kan ik eigenlijk heel kort zijn: WAUW! Wat een geweldige manier om te werken en ook zeer effectief. Beide kinderen (en de steungroepen) zijn 4 weken intensief bezig geweest en het effect was na de eerste keer al duidelijk. Een mooie bijkomstigheid was dat de leerkracht een verbetering van de gehele groepssfeer constateerde in de gehele groep.

De verslagen en details van de bijeenkomsten zijn uitgebreid te lezen in de bijlage 11 en 12. De resultaten zijn geëvalueerd met de kinderen, de leerkracht, de ouders en het managementteam van onze school. De uitgebreide evaluaties van de leerkracht en ouders zijn te vinden in bijlage 13.

Een aantal positieve reacties:

*“Het lezen van de evaluaties heb ik wekelijks met een grote grijns op mijn gezicht en tranen in mijn ogen van trots gedaan. Wat een geweldige dingen zijn er bereikt. Door de openheid van de leerlingen en door de ontspannen begeleiding van Nadja (leerkracht groep 6)”.*

*“Wat een mooi stukje werk. Goed om zo’n succesverhaal te lezen. Vooral de positieve beleving van alle kinderen die aan het project meewerken. Ik denk dat we dit zeker vaker in moeten zetten bij pestgevallen (bouwcoördinator bovenbouw)”.*

*“Prachtig resultaat. Dit moeten we breder binnen school laten zien! Wil je het in een van de volgende studiebijeenkomsten presenteren? Lijkt me geweldig om die blijde koppies te zien in de positieve draai die je geeft aan hun sociaal functioneren! (directeur)”.*

*“Dit is een zeer positieve aanpak, zeker gecombineerd met aandacht voor moeilijke situaties in en om de klas....mooi dat de kinderen in een steungroep zo leren dat ze onderdeel uitmaken van groepsprocessen....S. heeft genoten van alle aandacht, hij speelt weer vaker (moeder van S.)”*

*“Fijn dat kinderen elkaar op deze manier kunnen helpen, T. heeft het als zeer prettig ervaren. (Moeder T.)*

Verder heb ik de kinderen die in de steungroep zaten nog een bedankbriefje meegegeven voor hun ouders. Om ze te laten weten hoe trots ik op ze ben (zie bijlage 14).

Voor wat betreft T. en S. kan ik concluderen dat de aanpak heeft gewerkt, echter zijn er nog wel wat aandachtspunten die naar voren zijn gekomen.

- Ouders blijken wat huiverig voor de “korte” tijd waarin de begeleiding plaatsvindt. Er blijkt meer vertrouwen in langdurige begeleiding. Een evaluatie na een wat langere periode is gewenst om de effecten op langere termijn te bepalen.
- Uit de gesprekken met de steungroep bleek dat een aantal kinderen zich ook echt stoorden aan gedragingen van S. Het zou geen reden van pesten mogen zijn, maar ik kan me voorstellen dat S. zelf ook wat vaardigheden te leren heeft. Hierin voorziet de steungroepaanpak niet. Maar omgekeerd was er ook een “pester” die extra begeleiding zou kunnen krijgen. Hiervoor zou ik toch wat extra’s inzetten.
- Introductie naar het team is gewenst, dit wil ik zeker realiseren.

#### **4.5 Pestprotocol ja of nee?**

26 november 2009 heb ik overleg gehad met ons managementteam over het wel of niet schrijven van een pestprotocol. Hieruit kwam naar voren dat het MT de voorkeur had voor handelingssuggesties i.p.v. een protocol. Onze schoolvisie luidt “Ieder kind een ster”, hierop passen geen kant en klare protocollen, aangezien dit kindafhankelijke aanpak uitsluit. Verder zijn de verschillen tussen traditionele en oplossingsgerichte aanpak besproken, waarbij de voorkeur uit is gegaan naar de oplossingsgerichte aanpak. Ook hierbij wordt gebruik gemaakt van de kwaliteiten van alle kinderen.

Aangezien de Medezeggenschapsraad besluitvorming neemt over dit soort zaken, heb ik ook nog een gesprek gehad met de ouder- en leerkrachtgeleding van de MR.

Hierin is besloten dat het geen protocol gaat worden, maar aanpaksuggesties op een oplossingsgerichte manier. De vraag naar mij is om een helder stuk te schrijven omtrent preventie, signalering en aanpak van pestgedrag bij ons op school.

Dit stuk zal ondertekend worden door de MR en een plaats krijgen in het veiligheidbeleidsplan, wat altijd door ouders ingezien kan worden. De MR is blij dat er wat vastgelegd wordt op gebied van pesten.

## Hoofdstuk 5: Data-interpretatie

In dit hoofdstuk zijn de antwoorden op de onderzoeksvraag en deelvragen terug te lezen. Er wordt een koppeling gemaakt naar de bestudeerde literatuur. Daarnaast worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

### 5.1 Terug naar de onderzoeksvraag en deelvragen

Hoe kan ik het pestgedrag op een oplossingsgerichte manier binnen onze school het komend jaar verminderen? Met deze vraag is aan de onderzoeksperiode begonnen. Met behulp van de deelvragen is getracht antwoord te vinden op deze vraag en dat is met behulp van het onderzoek gelukt. In de volgende paragrafen worden de deelvragen beantwoord.

#### 5.1.1 Literatuur

Wat zegt de literatuur over pestgedrag bij basisschoolleerlingen en hoe kijk ik daar tegen aan?

Zoals al eerder beschreven; pesten is een veelvoorkomend verschijnsel. Op ieder school wordt gepest en helaas komt het steeds vaker voor. In de literatuur die bestudeerd is, wordt heel duidelijk en begrijpelijk omschreven wat pesten bij kinderen inhoudt; wat pesten is, op welke manier en hoe vaak het voorkomt, maar ook de mogelijke oorzaken en gevolgen. Ik ben overtuigd van de noodzaak constructief bij te dragen aan een oplossing om het pestgedrag te verminderen bij ons op school. Bruikbare handelingssuggesties en duidelijke richtlijnen zijn noodzakelijk om pesten effectief aan te pakken. Wanneer ik in de toekomst nogmaals in aanraking kom met pestgedrag, dan heb ik in ieder geval een leesbaar stuk voor ouders en leerkracht:

- Kenter, B. (2000). *Ik ga graag weer naar school. Pestgedrag de kop indrukken*. Uit de serie: Een zorg voor school en thuis., Enschede: PrintPartners Ipskamp B.V.

Wat betreft het oplossingsgericht werken is het boek van Louis Cauffman een duidelijk en allesomvattend boek. Een echte aanrader voor diegene die er meer van wil weten:

- Cauffman, L., Dijk van D. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom onderwijs

Helaas is het boek van Young nog niet in het Nederlands verschenen en dus lastiger te lezen, echter blijkt dit boek wel duidelijk en nuttig. Mocht men meer willen weten over de steungroepaanpak in de bewerkte variant, kan men ook lezen over de No Blame-aanpak ([www.noblame.nl](http://www.noblame.nl)).

### **5.1.2 Verschillen tussen pestaanpakken en beschikbare methoden**

Wat is het verschil tussen traditionele en oplossingsgerichte pestaanpak? Wat is er op de markt met betrekking tot methoden, materialen e.d.?

De verschillen worden uitgebreid beschreven in paragraaf 4.2.1. De belangrijkste verschillen voor onze school en schoolvisie zitten hem in de positieve insteek van de steungroepaanpak en het betrekken van alle betrokkenen en natuurlijk de betere eindresultaten. Binnen de oplossingsgerichte aanpakken zijn er een aantal specifieke methoden ontwikkeld gericht op vermindering van pestgedrag: o.a. de steungroepaanpak en de No-blame-aanpak. Verder zijn er aanpakken/materialen die voorwaardelijk werken om pestgedrag te voorkomen dan wel te verminderen: o.a. Kids' Skills en de WOWW-approach. Deze methoden zijn verder beschreven in paragraaf 4.2.2

### **5.1.3 Preventie en signalering van pestgedrag bij ons op school?**

Wat doen we op school aan preventie en signalering?

Op onze school worden diverse activiteiten ondernomen om pestgedrag te voorkomen. Een aantal activiteiten zijn vastgelegd als afspraak en dienen door iedereen te worden uitgevoerd. Deze zijn achtereenvolgens:

- Werken met de methode Kinderen en hun sociale talenten, desbetreffende informatie naar de ouders, Themakaarten van de methode duidelijk in school ophangen
- 10 regels met de klas opstellen en duidelijk zichtbaar ophangen in de klas

Daarnaast worden er nog activiteiten ondernomen die leerkrachten op eigen initiatief inzetten.

Op gebied van signalering ligt er één vaste afspraak die door iedereen dient te worden uitgevoerd: het invullen van de ABC-gedragslijsten in oktober.

Ook hier nemen leerkrachten eigen initiatieven om pestgedrag te signaleren.

De volledige lijst van activiteiten is terug te lezen in paragraaf 4.3.1.

Verder valt op te merken dat de leerkrachten van onze bovenbouw het pesten in zijn algemeenheid mee vinden vallen. Hierbij worden vooral de vrije en moeilijk te pakken situaties als pauzes en de periodes tussen en na schooltijd genoemd als de risicomomenten.

### **5.1.4 In hoeverre is de gekozen pestaanpak effectief?**

Ik heb een periode gewerkt met de steungroepaanpak met twee leerlingen uit groep 6. Voor deze twee leerlingen in deze situatie was de aanpak effectief. In ieder geval in de periode van begeleiding en een aantal maanden daarna. De effecten op de lange termijn kan ik (nog) niet beoordelen. Hiervoor is verder onderzoek noodzakelijk.

Of de steungroepaanpak altijd effectief is, kan ik niet vaststellen. Het zal ongetwijfeld afhankelijk zijn van de desbetreffende kinderen, situatie, leerkracht en begeleider.

Onderzoek wijst uit dat de resultaten van meerdere groepen veelbelovend zijn. Om die reden en mijn eigen ervaringen is het dan ook zeker de moeite waard om deze methode in te zetten en de kans te benutten om het pestgedrag effectief te verminderen, danwel te laten stoppen.

Echter plaats ik ook een kanttekening bij deze aanpak. Bij een aantal kinderen miste ik een aantal vaardigheden om op een goede manier met elkaar om te kunnen gaan. Hierin voorziet de steungroepaanpak niet. Dat vind ik een gemis. Een aanvulling van de aanpak lijkt me dan ook zeker zinvol.

### **5.1.5 Is er behoefte aan een pestprotocol of eventueel wat anders?**

Vanuit gesprekken met het managementteam, de Medezeggenschapsraad en de daarbij betrokken ouders en leerkrachten, kan ik het volgende concluderen:

Onze school kiest bewust niet voor een pestprotocol. Onze schoolvisie luidt “Ieder kind een ster”. Wanneer er een vast protocol komt, is er geen ruimte meer voor de individualiteit van de kinderen en de situaties. Onze schoolvisie kan dan niet worden uitgedragen.

Men ziet liever een overzicht van wat we doen aan preventie en signalering, en duidelijke handelingssuggesties voor ouders en leerkrachten. Het zou een concreet en leesbaar stuk moeten zijn waar ouders zich op kunnen beroepen en waar leerkrachten wat mee kunnen.

## **5.2 Conclusies en aanbevelingen**

Dat pesten in meer of mindere mate voorkomt op basisscholen is ook te zien bij ons op school. De noodzaak hier concreet wat aan te doen is er, zeker gezien er bij ons op school hard wordt gewerkt aan preventie en signalering. Echter blijkt dat er niets concreets op papier staat en dat dat zeker als wenselijk wordt beschouwd door ouders, leerkrachten en directie.

Mijn keus om dit onderwerp te kiezen is goed geweest. Het onderzoek heeft veel gegevens opgeleverd en daardoor zijn de positieve ontwikkelingen, maar ook de aandachtspunten helder geworden.

Ik kan stellen dat er op onze school duidelijke afspraken zijn gemaakt omtrent de preventie van pestgedrag. Echter blijken deze afspraken in de praktijk niet altijd of onvolledig te worden uitgevoerd.

Aanbeveling 1: Met het team de afspraken nog eens bespreken. Hoe gaan we om met de methode Kinderen en hun sociale talenten? Hoe gaan we om met de 10 regels die we aan het begin van het schooljaar met de groep vaststellen? Consequent uitvoeren van de afspraak is van belang, aangezien we dit ook naar de ouders toe uitdragen!

Op gebied van signalering wordt er ook hard gewerkt. Buiten de vastgestelde afspraken, die iedereen hanteert, worden er ook eigen initiatieven genomen om het pestgedrag zo goed mogelijk in beeld te krijgen. Er bestaat wel een verschil in hoeverre de diverse leerkrachten hier energie insteken.

Aanbeveling 2: Overleg tijdens een bouwvergadering om te delen wat eenieder doet aan signalering en preventie. Een basisregel van oplossingsgericht werken is: Als iets werkt deel het met anderen!

Pesten vindt bij ons op school vooral plaats in de pauzes, het lopen van en naar school en tijdens de Tussenschoolse opvang. Dit zijn dan ook vooral de situaties waarin een goed toezicht door volwassenen ontbreekt.

Aanbeveling 3: Surveillance inzetten op het schoolplein om 10 voor half negen, 12 uur, 10 voor half 2 en half 4. Inzetten van twee extra leerkrachten tijdens de ochtendpauze, danwel de grote groep kinderen verdelen in twee groepen, door de pauze te splitsen.

Aanbeveling 4: Overleg met het Tussenschools Net om de signalen kenbaar te maken en bespreken wat zij kunnen doen om het pestgedrag te verminderen, eventueel m.b.v. onze aanpaksuggesties.

Als ik kijk naar het daadwerkelijk aanpakken van pestgedrag gebeurt er op dit moment weinig. Er wordt incidenteel gewerkt met Kids' Skills en de sovatraining Klets en dan, die ingezet wordt in complexere situaties. Preventie en signalering heeft echter niet altijd tot gevolg dat pesten uitblijft. Het is dan ook noodzakelijk om een geschikte aanpak te gebruiken. Uit onderzoek blijkt dat de steungroepaanpak een geschikte methode is en goed aansluit bij onze schoolvisie "Ieder kind een ster". De effecten zijn positief en de tijd die ervoor nodig is om de aanpak goed uit te voeren is kort. Wel is het belangrijk dat de persoon die de aanpak uitvoert, weet heeft van de inhoud van oplossingsgerichte gespreksvoering en de inhoud van de aanpak op zich.

Aanbeveling 5: Inzetten van de steungroepaanpak bij pestgedrag. Studiemoment inplannen voor het team om uitleg te geven over de aanpak. Vaststellen wie er binnen ons team de aangewezen persoon wordt die, indien nodig, met de steungroepaanpak gaat werken (vertrouwenspersonen, intern begeleiders, remedial teachers?)

Aanbeveling 6: Het volgen van een training oplossingsgerichte gespreksvoering voor de personen die betrokken zijn in de uitvoering van de aanpak.

Hiaat in de steungroepaanpak: wanneer kinderen bepaalde vaardigheden missen om zich sociaal competent op te stellen, is er geen hulpmiddel voor handen om hieraan te werken. Uit het onderzoek bleek dat er zeker kinderen zijn die extra begeleiding zouden kunnen gebruiken om vaardigheden aan te leren. Wanneer kinderen zich goed sociaal competent gedragen zal dit ook invloed hebben op het gepest worden, het pesten en het inleven in anderen. Verder zijn de effecten op de langere termijn nog niet duidelijk vast te stellen voor mijn twee leerlingen.

Aanbeveling 7: Inzetten van Kids' Skills om dit hiaat te dichten. Een gecombineerde aanpak van de steungroepaanpak en Kids' Skills lijkt me het meest efficiënt. Kids' Skills is al bekend bij ons op school en vraagt geen verdere uitleg.

Aanbeveling 8: Na een half jaar opnieuw evalueren met ouders, leerkracht en kind om de effecten op de langere termijn vast te stellen.

Vanuit de directie en MR (ouder- en leerkrachtgeleding) is besloten niet te kiezen voor een protocol, maar voor een duidelijk leesbaar stuk voor ouders en leerkrachten waarin omschreven is wat we doen aan preventie en signalering en het verminderen van pestgedrag. Op dit moment is er helemaal niets op papier vastgelegd. Op dit moment wordt gewerkt aan het veiligheidsbeleidsplan van onze school, waarin ook het pesten een plaats dient te krijgen.

Aanbeveling 9: Schrijven van een concreet stuk met betrekking tot preventie, signalering en vermindering van pestgedrag ten behoeve van het veiligheidsbeleidsplan. Goedkeuring vragen aan MR en directie. Consequent uitvoeren van de gemaakte afspraken en ouders attenderen op mogelijke inzage van het document.

Het werken aan dit onderzoek heeft geresulteerd in een duidelijk overzicht wat bij ons op school gedaan wordt aan preventie en signalering, wat geschikte methoden zijn om pestgedrag te verminderen en het uiteindelijk schrijven van een concreet document in ons veiligheidsbeleidsplan.

Wanneer bovenstaande aanbevelingen worden uitgevoerd, kan ik stellen dat we goed en onderbouwd omgaan met pesten. We sluiten aan bij onze schoolvisie en komen zo ook een stukje dichterbij tot inclusief onderwijs. Ieder kind een ster, ieders kwaliteiten benutten en inzetten van alle betrokkenen in een actieve rol.

## Hoofdstuk 6: Evaluatie

In dit hoofdstuk wordt gereflecteerd op de onderzoeksresultaten en worden de mogelijkheden voor vervolgstappen en mogelijk vervolgonderzoek beschreven. Daarnaast kan men teruglezen wat dit onderzoek voor mij heeft betekend op gebied van kennis, praktijk en persoon, dit wordt omschreven met behulp van schalen.

### 6.1 Reflectie op de onderzoeksresultaten

De onderzoeksresultaten hebben ertoe bijgedragen dat ik een duidelijk beeld heb gekregen van wat wij als school doen aan pestpreventie en signalering en waar de verbeteracties liggen. Er worden concrete aanbevelingen gedaan waarmee mijn collega's direct aan de slag kunnen in de dagelijkse praktijk. Hiermee heb ik de verlegenheids situatie op onze school verkleind. Ik ben ervan overtuigd dat wanneer mijn aanbevelingen worden toegepast, er minder gepest wordt op onze school. Wanneer dit alsnog het geval is, zijn er duidelijk richtlijnen geformuleerd hoe er verantwoord en oplossingsgericht mee om te gaan. Als eenieder deze richtlijnen volgt, en daar zit de grootste uitdaging, zal blijken hoe effectief de aanpaksuggesties in de toekomst zullen zijn.

Het is van belang dat alle collega's op de hoogte zijn van de resultaten van dit onderzoek en de inhoud van de begeleiding. Om die reden zullen de onderzoeksresultaten aan het team gepresenteerd worden en een plek krijgen in het veiligheidsbeleidsplan van onze school. Zo is onze aanpak ook inzichtelijk voor de ouders.

Wanneer er gewerkt wordt met de gegeven aanpaksuggesties zullen er waarschijnlijk nog verbeterpunten ontstaan. Die zullen dan weer verwerkt worden in toekomstige situaties. Op die manier ontstaat een cyclisch leermodel om onze praktijk te blijven verbeteren en onze kennis te blijven vergroten.

### 6.2 Vervolgstappen

Met het afronden van dit onderzoek is het "papier" onderdeel afgesloten. De praktijk blijft zich voort bewegen en om die reden heb ik naar aanleiding van de aanbevelingen, zoals omschreven in Hoofdstuk 5, nog een aantal acties gepland voor de toekomst:

- Studiedag van 22 april 2011: Presenteren van het onderzoek en de resultaten.  
Tijdens deze studiedag worden de eerder gemaakte afspraken nog eens besproken en vastgelegd. Daarbij wordt ruimte ingepland om ervaringen van eenieder op gebied van preventie en signalering te delen om zo gebruik te maken van eenieders kennis en kwaliteiten.

- Studiedag 25 mei 2011: Presentatie over de steungroepaanpak en de combinatie met Kids' Skills en maken van afspraken wie de uitvoering, wanneer nodig voor zijn rekening neemt. Organiseren van een cursus oplossingsgerichte gespreksvoering voor desbetreffende personen.
- Overleg met MT om afspraken te maken met betrekking tot surveillance voor, tussen en na schooltijd.
- Overleg met de TSO om de afspraken van school te delen en door te trekken naar de TSO.
- Voor einde schooljaar: gemaakte afspraken en aanpaksuggesties vastleggen in het veiligheidsbeleidsplan en melding hiervan maken naar de ouders.
- Halfjaarlijks evalueren met het team tijdens bouwvergaderingen. Waar nodig afspraken en activiteiten aanpassen of herzien.

### 6.3 Kennis, praktijk en persoon

Mijn persoonlijke reflectie wordt geschreven vanuit de competentiegerichte benadering, waarbij de volgende drie aspecten centraal staan: kennis, praktijk en persoon.

#### 1. Het opdoen van basiskennis en specialistische kennis:

*Start onderzoek:*

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

Mede door eerdere genoten Master SEN-opleidingen had ik al aardig wat kennis in huis op gebied van doen van praktijkonderzoek en oplossingsgericht werken. Die kennis heb ik gebruikt voor het huidige onderzoek. Daarbij wilde ik mijn kennis verbreden door onderzoek naar de toepassing van oplossingsgericht werken bij verminderen van pestgedrag. De informatie voor het uitvoeren van het onderzoek heb ik opgedaan door bestudering van de verplichte literatuur en het herlezen van mijn eerdere onderzoeken. Deze informatie was de basis voor de uitvoering van het onderzoek. Dit keer kon ik dan ook snel en effectief aan de slag, doordat ik wist wat er van me verwacht werd. Hoe vaker je een dergelijk onderzoek oppakt, hoe vertrouwder je er mee wordt. Het is voor mij een prettige manier om mijn onderwijssituatie (en die van mijn school) te verbeteren. Daarnaast heb ik kennis opgedaan op het gebied van pesten in de basisschoolleeftijd. Er is veel literatuur op de markt over dit onderwerp, echter heb ik me beperkt tot eenvoudig leesbare literatuur om zo ook goede boekentips over te houden voor ouders en collega's.

Verder heb ik mijn kennis op gebied van oplossingsgericht werken uitgediept. Ik kan zeggen dat ik in mijn dagelijkse praktijk al van nature een oplossingsgerichte benadering hanteer. Het was een uitdaging om het pestgedrag dan ook vanuit deze optiek aan te pakken. Het viel niet mee om veel geschikte informatie te vinden; hierover is nog niet veel op de markt. De verleiding is groot geweest om me te richten op de voor de hand liggende informatiebronnen, echter zijn deze veelal van traditionele aard. Door juist een andere invalshoek te kiezen heb ik mijn basiskennis kunnen uitbreiden tot specialistische kennis. De kennis die ik heb opgedaan is helder en eenvoudig toe te passen in de praktijk; ook voor collega's en ouders is het duidelijk en direct toepasbaar. Voor mij is dat essentieel, aangezien mijn onderzoek moest bijdragen aan verbetering van onze dagelijkse praktijk. Nu kan ik zeggen dat dat is gelukt; ik heb mijn kennis uitgebreid en gespecialiseerd. Mijn handelingsverlegenheid, en daarmee de handelingsverlegenheid bij ons op school, is verkleind. Ik kan mijn collega's nu onderbouwd ondersteunen en begeleiden als dat nodig is.

*Einde onderzoek:*

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

Gedurende het onderzoek heb ik mezelf één punt hoger kunnen scoren op de schaal. Ik heb meer inhoudelijke kennis in huis op gebied van pesten en de oplossingsgerichte aanpak ervan. Echter is het maar een korte periode geweest met twee individuele leerlingen. Ik kan mijn kennis nog verder uitdiepen door er nog meer mee te werken. Door meer ervaringen op te bouwen en het schrijven van een deel van het veiligheidsbeleidsplan en de uitvoering daarvan, breid ik mijn kennis uit. In de toekomst vertrouw ik erop mezelf een 9 te kunnen geven.

## 2. Toepassing in de dagelijkse praktijk

*Start onderzoek:*

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

Met het starten van de opleiding Intern Begeleider, was voor mij al duidelijk dat ik in ieder geval een onderzoek wilde doen, gekoppeld aan oplossingsgericht werken. Aan het begin van het schooljaar werd bij ons op school duidelijk dat we te kort schoten als het ging om pestaanpak. Steeds meer kritische ouders stonden op de stoep dat er niets omschreven stond en ook wij als collega's moesten toegeven dat er weinig concrete afspraken hieromtrent bestonden, laat staan een eenduidige aanpak.

Daarbij is de noodzaak ontstaan om een veiligheidsbeleidsplan te schrijven, waarvan pestaanpak een onderdeel uitmaakt. Hieruit is mijn onderzoek dan ook geboren.

Doordat het zo'n actueel onderwerp was, heb ik veel medewerking en enthousiasme kunnen ontvangen van mijn collega's, ouders en kinderen. Voor mij was dit erg prettig; er was duidelijk een behoefte en een drive om vooruitgang te boeken. Dat dit, na overleg, ook nog eens vanuit de oplossingsgerichte optiek kon, was helemaal super. Op die manier kon ik binnen mijn eigen waarden en normen actief aan de slag. Het doen van onderzoek is een pittig traject. Wanneer je team, de ouders en de kinderen achter de inhoud staan en het ook aansluit bij persoonlijke behoeften, is het een stuk eenvoudiger te doen.

Ik heb mijn opgedane kennis direct uit kunnen voeren in de praktijk door middel van de begeleiding van twee leerlingen. Het was een heel bijzondere en ontroerende periode. Het was een hele ervaring om zo dichtbij gevoelens van anderen te komen en daarin een actieve rol te kunnen nemen. De kracht van oplossingsgericht werken zit hem in de ander, door deze ervaring heb ik wederom kunnen zien hoe vindingrijk anderen zijn in het ontwikkelen van zichzelf. En daarmee heb ik mezelf dan ook weer ontwikkeld; het is essentieel om de ander zijn weg te laten bepalen. Mijn rol zit hem in de begeleiding, het bestraten van diverse wegen waaruit de ander kan kiezen.

De implementatie van mijn onderzoeksresultaten is nog niet voltooid. De komende maanden wordt het veiligheidsbeleidsplan afgerond. Hiervoor zal ik een stuk schrijven met daarin de eerder omschreven aanpak. Dit zal eerst nog ter goedkeuring aan de MR voorgelegd worden. In het volgend schooljaar gaan we dan ook actief aan de slag met de uitvoering. Hiervoor zal ik mijn opgedane kennis en ervaringen verder delen met mijn collega's. Er zullen dan concrete afspraken en handelingssuggesties voor handen zijn om pesten te voorkomen, te signaleren en waar nodig aan te pakken. Pas na afloop van komend schooljaar kan ik evalueren hoe de dagelijkse praktijk eruit ziet als het gaat om de concrete uitvoering en de ervaringen van anderen daarmee. Om die reden geef ik mezelf nu een 7. Wanneer men goed uit de voeten komt met mijn aanpaksuggesties en het pestgedrag daadwerkelijk vermindert, zou ik mezelf een 8 kunnen geven.

*Einde onderzoek:*

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

### 3. Persoonlijke ontwikkeling:

*Start onderzoek:*

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

Vol enthousiasme ben ik vorig jaar gestart met de opleiding. Doordat ik al bekend was met het doen van onderzoek, had ik ook al snel een onderwerp en kon ik aan de slag. Wetende dat het enorm veel tijd en denkwerk kost, ben ik al vroeg in het jaar gestart. Aan het begin van het jaar hebben we de leerstijltest van Kolb gedaan.

Daaruit bleek dat ik een “denker” ben. Dit merk ik ook duidelijk in mijn dagelijks praktijk; ik denk vaak erg lang na over zaken en kom daardoor moeilijk tot doen. Met dit onderzoek wilde ik dat dan ook anders aanpakken. Ik heb direct een plan van aanpak gemaakt en ben begonnen met verzamelen van gegevens en maken van afspraken met collega's. Hierdoor kon ik het onderzoek snel opstarten om de “last” van studiedruk zoveel mogelijk te verspreiden. Ik zag het dan ook helemaal zitten om mijn opleiding dat jaar relatief rustig te kunnen volbrengen.

En toen..... toen gebeurde er iets wonderlijks en totaal onverwachts..... Ik was zwanger van niet één, maar twee kindjes. Mijn wereld stond totaal op zijn kop, de hoop op nog een kindje was eigenlijk al volkomen over. Ik had mijn route voor dat jaar al uitgestippeld en de zwangerschap gooide alles op zijn kop. Ik heb veel gestoeid met mijn emoties: blijdschap, ongeloof, angst, het gevoel de controle te verliezen. Vooral dat laatste bleek een grote confrontatie met mezelf. Nadja, die altijd alles onder controle heeft en tot in de puntjes gepland, was de draad helemaal kwijt. Zeker toen de zwangerschap erg zwaar werd en ik werk en opleiding per direct moest stoppen. Het voelde voor mij als falen, ik wilde graag de zwangerschap goed volbrengen én mijn werk en studie goed afronden. En dat ging niet meer... Ik heb veel tranen gelaten en veel gepraat met anderen alvorens ik ook met mijn hart de zaken kon afsluiten. Mijn LOL-groep heeft daar ook een grote bijdrage in gehad. Mijn grootste leerpunt heeft hem dan ook hierin gezeten: het plannen, het perfectionisme, het goed willen doen voor anderen. Het heeft me een groot en verhelderend inzicht gegeven in mezelf. Het heeft me ook erg leren relativeren. Mijn leven bestond voornamelijk uit draaien voor een ander. Door nu gedwongen voor mezelf te kiezen, heb ik geleerd dat ik dat ook kan, en dat het niet per definitie als negatief ervaren wordt door anderen. Het lijkt zo cliché, maar ik ben hier dankbaar voor. Dankbaar voor mijn bijzondere kindjes, dankbaar voor deze levensles. Het doen van onderzoek is maar een klein onderdeel van mijn persoonlijke ontwikkeling geweest, de persoonlijke ervaringen in die periode zijn van een veel wezenlijker belang geweest! Echter staat het één niet los van het ander, en zonder mijn opleiding had ik deze les dan ook niet gehad.

Daarnaast ben ik mezelf later nog eens tegengekomen. Bij het oppakken van de opleiding na de bevalling heb ik het erg zwaar gehad. Mijn motivatie was ver te zoeken, mede door de ervaring die ik zojuist omschreef. Ik was thuis veel harder nodig! De opleiding en het onderzoek zaten niet meer in mijn systeem en ik moest het echt uit mijn tenen halen. Om nog maar niet te spreken over de weinig beschikbare tijd om het concreet te doen. Ook hier bleef mijn “doen” lang weg. Dankzij Tineke heb ik de draad weer opgepakt, zij heeft me weer de weg gewezen en mij gemotiveerd.

Na de ervaringen van afgelopen jaar kan ik zeggen dat ik op persoonlijk gebied met betrekking tot mijn werk erg veranderd ben.

Ik ben rustiger geworden, minder gedreven, goed is goed genoeg. Mijn gezin staat voorop. Ik relativeer mijn werk meer. Waarschijnlijk zijn er collega's die dit minder prettig vinden, ik zeg nu vaker "nee". Echter is dit voor mij essentieel geweest. De lat ligt wat lager, waardoor ik mijn werk langer volhoudt en de werkdruk ook verlaagd wordt. Wat vandaag niet afkomt, is de start van morgen. Ik ervaar nu dat het prettig is om duidelijk mijn grenzen af te bakenen en dat dat geaccepteerd wordt. Dit jaar ben ik gestart in een nieuwe functie als Intern Begeleider. Met mijn nieuwe werkhouding ben ik rustig begonnen en heb de druk voor mezelf goed weggezet. Ik ben me meer bewust van mijn eigen handelen en probeer zoveel mogelijk congruent te handelen, opdat de aspecten willen, voelen, denken en doen zoveel mogelijk in balans zijn.

Ik ben trots op mezelf na het afgelopen jaar: twee nieuwe wonderdjes op de wereld gezet, een nieuwe baan, het afronden van een opleiding, verhuisd en een huis aan het bouwen. Alles bij elkaar is het erg veel, eigenlijk TE veel. Voorheen zou ik het weggewuifd hebben als "ach, het hoort erbij". Nu ben ik trots op wat ik heb bereikt en dat ik dit volle jaar goed doorgekomen ben.

Kortom: de opleiding heeft me kennis en ervaring op laten doen, maar de grootste winst zit hem in mijn persoonlijke groei, privé en werkontwikkeling!

*Einde onderzoek:*

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

## Nawoord

Kijk mij nu eens aan, nee zeg maar niets je mag best zwijgen

Geef mij het gevoel dat ik er weer bij hoor voortaan

Ik ga met je mee want ik laat je nu niet meer gaan

Geef mij nu je angst ik geef je er hoop voor terug

Geef mij nu de nacht ik geef je de morgen terug

Ik weet dat ik jou kan helpen maar je moet zelf willen

Elkaar nu een dienst bewijzen dat is alles wat ik vraag

Zet weg nu die angst, ik wist het al: het is jouw dag vandaag!

Geef mij nu je angst ik geef je er hoop voor terug

Geef mij nu de nacht ik geef je de morgen terug<sup>23</sup>

Mijn speciale dank gaat uit naar:

- Patrick, Thijs, Daan en Luuk: mijn mannen, die me het afgelopen jaar veel hebben moeten missen en me de ruimte en steun hebben gegeven om mezelf te ontwikkelen
- Tineke van Alphen: voor de goede begeleiding, een kritische blik en een luisterend oor in deze voor mij erg zware en confronterende tijd
- Sue Young: voor de geweldige inspiratie

To Nadja  
with the best of  
luck for your project,  
Sue Young

- T. en S., hun ouders en hun groepsleerkracht: voor het vertrouwen en de geïnvesteerde tijd en ruimte

---

<sup>23</sup> Bewerkte songtekst "Geef mij nu je angst" van Guus Meeuwis

## Literatuur

- Bannink, F.P. (2006). *Oplossingsgerichte vragen. Handboek oplossingsgerichte gespreksvoering*. Amsterdam: Harcourt
- Berg, I.K. & Steiner, T. (2006). *Het spel van oplossingen. Oplossingsgerichte psychotherapie voor kinderen*. Amsterdam: Harcourt
- Cauffman, L. & Dijk, D van (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom onderwijs
- Doorn, F. van (2000). *Advies en BegeleidingsCentrum (ABC) Gedragslijst*. Amsterdam
- Durrant, M. (2007). *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant
- Feijter, R. de (2000). *Weet je het blijft niet altijd zo. Hulp bij teruggetrokken en depressief gedrag*. Uit de serie: Een zorg van school en van thuis., Amersfoort-Deventer: Salland de Lange
- Furman, B. (2007). *Kids' Skills*. Soest: Uitgeverij Nelissen
- Jong, P. de & Berg, I.K. (2006). *De kracht van oplossingen. Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Amsterdam: Harcourt
- Harinck, F. (2007). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant
- Kenter, B. (2000). *Ik ga graag weer naar school. Pestgedrag de kop indrukken*. Uit de serie: Een zorg voor school en thuis., Enschede: PrintPartners Ipskamp B.V.
- Le Fevere de Ten Hove, M., e.a. (2008). *Survivalkit voor leerkrachten. Oplossingsgericht werken op school*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant
- Måhlberg, K. & Sjöblom, M. (2008). *Oplossingsgericht onderwijzen. Naar een gelukkiger school!* Antwerpen-Apeldoorn: Garant
- Rigby, K. (1996) *Bullying in schools: and what to do about it*. Londen: Jessica Kingsley
- Young, S. (2009). *Solution-Focused Schools. Anti-Bullying and Beyond*. Londen: BT Press

### Artikelen:

- Habils, K., e.a., (2005), *Dossier basisonderwijs, pesten stoppen stap voor stap*. Mechelen: Leefsleutels vzw
- Kim, J.S. (2007). *Examining the Effectiveness of Solution Focused Brief Therapy: A MetaAnalysis Using Random Effects Modeling*. Austin, Texas: University of Texas

Internet sites:

- [www.1001gedichten.nl](http://www.1001gedichten.nl)
- [www.kidsskills.org](http://www.kidsskills.org)
- [www.noblame.nl](http://www.noblame.nl)
- [www.sociogram.nl](http://www.sociogram.nl)
- [www.solutions-centre.org](http://www.solutions-centre.org)
- [www.vvlpsychologen.nl](http://www.vvlpsychologen.nl)

## Bijlagen

### Inhoud:

1. Blanco ABC-gedragslijst
2. Kenmerken van pesters
3. Kenmerken van gepeste kinderen
4. Vragenlijst pestpreventie en -signalering leerkrachten
5. Plan van aanpak
6. Kids' Skills: de 15 stappen
7. Interview Sue Young
8. Registratieformulier intake gepeste kind
9. Registratieformulier intake steungroep
10. Informatiebrieven ouders
11. Verslag steungroepaanpak T.
12. Verslag steungroep aanpak S.
13. Evaluaties steungroep door leerkracht en ouders
14. Bedankbriefje ouders van de steungroep

## Bijlage 1: ABC-gedragslijst

### ABC-gedragslijst

Naam: \_\_\_\_\_

Datum: \_\_\_\_\_

Groep: \_\_\_\_\_ MGO/DL: \_\_\_\_\_

|                                                                                    | altijd | vaak | soms | weinig | nooit |
|------------------------------------------------------------------------------------|--------|------|------|--------|-------|
| 1 Houdt zich aan regels.                                                           | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 2 Komt voor zichzelf op.                                                           | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 3 Stelt hoge eisen aan zichzelf.                                                   | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 4 Is aan te spreken op gedrag.                                                     | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 5 Raakt van streek bij plagerijen.                                                 | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 6 neemt initiatief om mee te mogen doen.                                           | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 7 Accepteert gezag van de leraar.                                                  | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 8 Kan zich lang met dezelfde activiteit bezighouden.                               | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 9 Houdt zich afzijdig van de groep.                                                | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 10 Is bij een ruzie betrokken.                                                     | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 11 Vraagt leraar of hij het goed heeft gedaan.                                     | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 12 Durft in de groep een vraag te stellen.                                         | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 13 Kan met andere kinderen samenwerken<br>(materiaal delen, aan afspraken houden). | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 14 Snel afgeleid door geluiden, gebeurtenissen<br>in de klas.                      | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 15 Raakt overstuur bij onverwachte verandering.                                    | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 16 Gebruikt lichamelijk geweld.                                                    | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 17 Vindt het moeilijk zijn mening te geven.                                        | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 18 Kan zijn aandacht bij een opdracht/spel houden.                                 | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 19 Corrigeert gedrag na waarschuwing.                                              | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 20 Reageert gefrustreerd als een opdracht niet lukt.                               | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 21 Vindt het leuk om in een kringgesprek te vertellen.                             | 5      | 4    | 3    | 2      | 1     |
| 22 Manipuleert kinderen om zijn zin te krijgen.                                    | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 23 Laat zich afleiden door gedrag van klasgenoten.                                 | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 24 Kijkt naar andere kinderen maar durft niet<br>mee te spelen.                    | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 25 Pest andere kinderen.                                                           | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 26 Heeft moeite om taken en opdrachten te organiseren.                             | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |
| 27 Maakt zich snel zorgen.                                                         | 1      | 2    | 3    | 4      | 5     |

|       |       |          |             |
|-------|-------|----------|-------------|
| grens | terug | aandacht | stabiliteit |
| 1     | 2     | 3        | 4           |

## **Bijlage 2: kenmerken en signalen van pesters<sup>24</sup>**

Kinderen die pesten:

- Vertonen van agressief gedrag
- De baas willen spelen
- Ongeduldig zijn
- Vertellen hoe stoer ze zijn
- Moeite met onder woorden brengen van gevoelens

Wanneer ouders of leerkrachten een van bovenstaande kenmerken danwel signalen ziet, is het noodzakelijk om verder te kijken naar wat er aan de hand is. Het hoeft niet altijd verborgen pestgedrag te zijn. Verder observatie en analyse is gewenst.

---

<sup>24</sup> Bron: Kenter B. (2000), Ik ga graag weer naar school.

### Bijlage 3: Kenmerken van gepeste kinderen<sup>25</sup>

Kinderen die gepest worden:

- Zijn bang om naar en van school te gaan
- Willen niet naar school en verzinnen smoesjes
- Smeken om naar school gebracht te worden
- Kiezen elke dag een andere route naar school
- Presteren slechter dan normaal
- Komen met kapotte spullen of kleren naar huis
- Vertonen teruggetrokken gedrag
- Worden agressief naar andere kinderen toe
- Stoppen met eten
- Hebben buikpijn of hoofdpijn
- Huilen zichzelf in slaap
- Hebben nachtmerries
- Hebben schrammen of blauwe plekken
- Vragen om geld (om pester af te lossen)
- Weigeren te vertellen wat er gebeurd is
- Geven geen kloppende verklaring voor bovenstaande punten
- Vertonen zelfmoordneigingen

Wanneer ouders of leerkrachten een van bovenstaande kenmerken danwel signalen ziet, is het noodzakelijk om verder te kijken naar wat er aan de hand is. Het hoeft niet altijd verborgen pestgedrag te zijn. Verder observatie en analyse is gewenst.

---

<sup>25</sup> Bron: Kenter B. (2000), Ik ga graag weer naar school.

## Bijlage 4: Vragenlijst pestpreventie en -signalering leerkrachten

### Vragenlijst: Hoe loopt het op jouw school?<sup>26</sup>

**Groep:**

**Wordt op jouw school (ruimer dan de eigen klas) preventief rond het thema pesten gewerkt? Zo ja, op welke manier?**

---

---

---

---

**Werk je binnen je eigen klas preventief rond het thema pesten? Zo ja, op welke manier?**

---

---

---

---

**Hoe vaak word je als leerkracht geconfronteerd met pesten binnen je klasgroep?**

- ☐ Dagelijks
- ☐ Meermaals per week
- ☐ Éénmaal per week
- ☐ Meermaals per maand
- ☐ Zelden

**Hoe vaak word je als leerkracht geconfronteerd met pesten binnen de school?**

- ☐ Dagelijks
- ☐ Meermaals per week
- ☐ Éénmaal per week
- ☐ Meermaals per maand
- ☐ Zelden

**Waar en wanneer speelt het pesten zich af? (Meerdere antwoorden mogelijk)**

- ☐ In de klas, tijdens de lessen
- ☐ In de klas, tijdens vrije activiteiten
- ☐ Tijdens de speeltijd
- ☐ Tijdens de middagpauze
- ☐ In de voor-, tussen, of naschoolse opvang
- ☐ Aan de schoolpoort, op weg van of naar school

---

<sup>26</sup> Bron: Leefsleutels vzw, Dossier basisonderwijs, pesten stoppen stap voor stap, 2005. En eigen aanvulling.

**Op welke manier krijg je weet van peestsituaties?** *Duid met cijfers van 1 t/m 5 aan wat het meest van toepassing is.*

- Zelf vastgesteld
- Melding door slachtoffer
- Melding door een ouder van het slachtoffer
- Melding door een ander kind
- Melding door een ouder van de pester
- Melding door een collega
- Via bevraging

**Hoe reageer jij op pestgedrag?**

---

---

---

---

**Bestaan er binnen de school afspraken over de wijze waarop er met pesten wordt omgegaan?** *Zo ja, welke?*

---

---

---

---

---

**Zijn de kinderen op de hoogte van de wijze waarop er met pesten omgegaan wordt?**

---

---

---

**Zijn de ouders op de hoogte van de wijze waarop er met pesten wordt omgegaan?**

---

---

---

**Wat zou er op jouw school anders of beter kunnen verlopen i.v.m. het thema pesten?**

---

---

---

---

---

---

---

## Bijlage 5: Plan van Aanpak

Voor het uitvoeren heb ik een uitgebreid plan van aanpak gemaakt. Dit heb ik gedaan met behulp van het activiteitenoverzicht, ontwikkeld door Harinck (2007):

| Fase                                    | Wat ga ik doen?                                                                                                                                                                                             | Wat wil ik weten?                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Hoe uitzoeken?                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Tijdspad                                                                                            |
|-----------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Probleem verhelderen, oriëntatie</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Inlezen in de theorie.</li> <li>- Informeren bij andere scholen</li> <li>- Gesprek met directie</li> </ul>                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Wat voor informatie is er over pestgedrag?</li> <li>- Hoe vaak komt het voor?</li> <li>- Hoe wordt het aangepakt?</li> <li>- Hoe kan ik op een oplossingsgerichte manier pestgedrag aanpakken?</li> <li>- Effecten?</li> <li>- Wat willen wij op onze school/ wat past bij onze visie?</li> </ul>                                                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Zoeken op Internet naar geschikte literatuur</li> <li>- Zoeken naar literatuur in onze eigen orthotheek</li> <li>- Literatuur bestuderen</li> <li>- Interview met ervaringsexpert</li> <li>- Gesprek met directie/IB</li> </ul>                                                                                                                                               | Literatuur zoeken en lezen: sept/okt '09<br><br>interview: nov '09<br>Gesprek directie nov '09      |
| <b>Plan maken</b>                       | Formuleren van onderzoeksvraag en deelvragen                                                                                                                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Achtergrondinformatie omtrent pesten</li> <li>- Hoe kunnen wij bij ons op school pestgedrag signaleren?</li> <li>- Hoe kan ik oplossingsgericht met pestgedrag omgaan?</li> <li>- Wat wordt de uiteindelijke vormgeving?</li> </ul>                                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Literatuuronderzoek</li> <li>- Kritisch bekijken van wat we al doen</li> <li>- Bestuderen van mogelijke aanpakken en suggesties in kaart brengen</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                   | Sept-dec '09                                                                                        |
| <b>Plan uitvoeren</b>                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Op zoek naar geschikte materialen en suggesties voor de leerkracht</li> <li>- Uitproberen van de gekozen aanpak</li> <li>- Bekijken wat mijn rol is als</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Voldoen onze ABC gedragslijsten om pestgedrag te signaleren?</li> <li>- Wat is er al op de markt? Wat zijn bruikbare materialen voor onze school?</li> <li>- Wat heeft gepest kind nodig van de leerkracht wat betreft organisatie, aandacht, aanpak?</li> <li>- Werkt de gekozen aanpak voor onze school?</li> <li>- Concretisering stappen van</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Bekijken van de resultaten van de ABC gedragslijsten in DOTcom.</li> <li>- Resultaten analyseren en in gesprek met de leerkrachten</li> <li>- Gebruik maken van Internet</li> <li>- Wat is er al op school?</li> <li>- Literatuuronderzoek m.b.t. aanpak en handelingssuggesties</li> <li>- In kaart brengen van materialen en suggesties</li> <li>- Schrijven van</li> </ul> | Analyse verzamelde gegevens: dec '09<br><br>Uitproberen aanpak: dec-febr '09/'10<br><br>Stappenplan |

|                             |                                                                                                                                       |                                                                           |                                                                                                       |                                                                                       |
|-----------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|
|                             | Intern Begeleider in de pestaanpak<br>- Stappenplan uitzetten                                                                         | aanpakplan van onze school<br>- Hoe ziet de IB-rol er in de praktijk uit? | reflectieverslag m.b.t. eigen ervaringen op behandeling en literatuuronderzoek (koppeling daartussen) | met rolverdeling schrijven: maart '10<br><br>Verwerking van het geheel: april/mei '10 |
| <b>Resultaat beoordelen</b> | - Conclusies schrijven<br>- Vragen beantwoorden<br>- Pestaanpak schrijven voor onze school<br>- Verwerken in een compleet meesterstuk | n.v.t.                                                                    | n.v.t.                                                                                                | Mei 2009                                                                              |

## Bijlage 6: De 15 stappen van Kids' Skills<sup>27</sup>

ik kan het!



1. Zet problemen om in vaardigheden die het kind kan leren.



2. Bespreek met het kind welke vaardigheid hij wil leren.



3. Laat het kind zien welke voordelen het hem zelf en anderen oplevert, als hij de vaardigheid beheerst.



4. Laat het kind zijn vaardigheid een naam geven.



5. Vraag het kind een krachtig dier te kiezen, dat hem kan helpen bij het leren van de vaardigheid.



6. Help het kind supporters te vinden.



7. Vraag aan de supporters het kind te vertellen, waarom zij erop vertrouwen dat hij de vaardigheid kan leren.



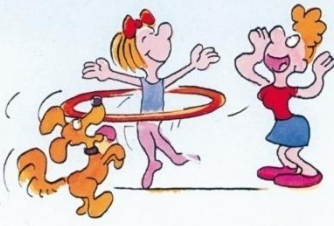
8. Maak met het kind een plan hoe hij zijn succes gaat vieren, als hij de vaardigheid beheerst.



9. Vraag het kind je te laten zien hoe hij zich gedraagt, als hij de vaardigheid heeft geleerd.



10. Help het kind aan anderen uit te leggen, welke vaardigheid hij aan het leren is.



11. Geef het kind kansen zijn vaardigheid te oefenen, zodat hij kan laten zien hoe goed hij al is.



12. Laat het kind je vertellen hoe hij er aan herinnert wil worden, als hij de vaardigheid vergeet.



13. Vraag het kind alle supporters te bedanken, wanneer het tijd is voor zijn feestje.



14. Geef het kind een kans zijn vaardigheid aan andere kinderen te leren.



15. Overleg met het kind welke nieuwe vaardigheid hij nu wil leren.

<sup>27</sup> Poster besteld via [www.kidsskills.org](http://www.kidsskills.org) en daarna gescand.

## Bijlage 7: Interview Sue Young

1. Can you explain, in a short version, what the support group approach is all about?

It's about getting beyond any bullying that may be taking place and empowering children to create more helpful social interactions.

2. What made you decide to work like this?

It was originally a misunderstanding rather than a deliberate decision. I misunderstood 'anti-' in 'anti-bullying' to mean 'opposite' rather than 'against'. So in my first project in schools, we did lots of activities that we thought would promote friendship, understanding, respect, etc. I still prefer my misunderstanding since it seems to be more effective in reducing bullying!

3. What are the most important differences en benefits of this approach versus the more traditional approaches?

It works... it is not risky... the kids enjoy it... There is no other approach I know of with the outcome evidence to back it up over a number of cases, rather than anecdotal accounts. (I'd be interested if you know of any.)

4. Can you tell me something about the effects of the approach?

It stops any bullying, and fast, in the great majority of cases. Children feel good about what they are doing, whatever has happened in the past, so it reinforces the better social climate they have brought about.

5. What is the role of parents?

I'm not sure this approach affects the role of parents at all... Their role is just to support their kids, I suppose. It affects the relationship between parents and the school because of the damaging perceptions that can quickly arise: e.g. the parent of the 'victim' of bullying can be seen as over-protective, or a parent can feel their child is being labeled a 'bully' unjustifiably. Using a support group doesn't damage the relationship with any of the parents, indeed parents are usually very grateful when any bullying stops [and think the school is brilliant at dealing with bullying] or proud that their child has been successful in supporting another pupil [and think the school is brilliant in supporting children].

6. Do you have experiences with children who are diagnosed with a disorder (like autism, ADHD, etc)? Are the effects the same?

Yes, but any diagnostic assessment of any of the children would not change my approach, as with SFBT. And there is no way of knowing if they had not had that assessment if the outcome would have been any different. Anecdotally, I haven't noticed any difference.

7. Do you have any important tips or suggestions for me, how to implement this approach to my colleagues?

Show them how it is an extension of what they already do that works well. For example, a very common strategy in the playground, when a child complains they are being picked on, is to arrange for someone else to be with them and look after them for a while. This seems to work quite well, and a support group is an extension of that kind of approach.

8. Do you have any tips or suggestions for my colleagues who want to try this approach with their students?

Just do it! Stick close to the guidelines, at least at first. [The only time I have had someone complain it didn't work, when I asked what they did, it turns out they actually did something quite a lot different!]

9. Anything else you want to share with me?

Err.... I'm going to have my first grandchild soon!!! :-)

I hope that's helpful,

Cheers

Sue

## Bijlage 8: Registratieformulier intake en voortgang gepeste kind

|                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                 |             |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|-------------|
| <b>Startbijeenkomst steungroepaanpak met leerling</b>                                                                                                                                                                            |                                                                 |             |
| Datum:                                                                                                                                                                                                                           | Naam leerling:                                                  |             |
|                                                                                                                                                                                                                                  | Steungroep en rolverdeling:<br>1.<br>2.<br>3.<br>4.<br>5.<br>6. |             |
| Doelbeschrijving en schalen:<br><br><br><br><br><br><br><br><br><br><div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <span>1</span> <span>10</span> </div>                                                           |                                                                 |             |
| Kwaliteiten en vaardigheden                                                                                                                                                                                                      | Leerling:                                                       | Steungroep: |
| <b>Evaluatiebijeenkomst met leerling</b><br><br>Evalueren en schalen huidige situatie:<br><br><br><br><br><br><br><br><br><br><div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <span>1</span> <span>10</span> </div> |                                                                 |             |

**Bijlage 9: Registratieformulier intake en voortgang steungroep**

| <b>Registratie steungroepbijeenkomsten</b> |                           |            |
|--------------------------------------------|---------------------------|------------|
| Datum:                                     | Naam leerling:            |            |
|                                            | Namen steungroep:         | Suggesties |
| Datum:                                     | Evaluatie met leerling:   |            |
|                                            | Evaluatie met steungroep: |            |
| Datum:                                     | Evaluatie met leerling:   |            |
|                                            | Evaluatie met steungroep: |            |
| Datum:                                     | Evaluatie met leerling:   |            |
|                                            | Evaluatie met steungroep: |            |
| Datum:                                     | Evaluatie met leerling:   |            |
|                                            | Evaluatie met steungroep: |            |

## **Bijlage 10: Informatiebrieven ouders**

### **Gepeste kind:**

Beste ouders/verzorgers van

Sinds afgelopen week ben ik in gesprek met uw kind over hoe het met hem gaat in de groep. Uw kind heeft aangegeven zich niet altijd veilig te voelen bij een aantal kinderen uit de groep. Hierbij wordt gesproken over pesten en plagen.

Om uw kind te helpen heb ik een zogeheten steungroep rondom uw kind geformeerd. Die steungroep bestaat uit 6 klasgenoten, die mij helpen om de situatie rondom uw kind te verbeteren. Deze kinderen zetten hun kwaliteiten in om het plaag- en/of pestgedrag te verminderen.

De eerste evaluatie met uw kind is geweest en de reacties zijn positief. Uw kind geeft aan dat de situatie verbeterd is en dat hij zich prettiger voelt.

De komende 2 weken gaan we nog door met de steungroep. Mijn rol is het begeleiden van de gesprekken met de steungroep en het voeren van gesprekken met uw kind.

Wanneer u hier nog vragen over heeft, kunt u altijd met mij of de groepsleerkracht contact opnemen.

Met vriendelijke groet,

Nadja van Lent

### **Steungroepkinderen:**

Beste ouders/verzorgers van

Vandaag heb ik een gesprek gehad met uw zoon/dochter.

Dit gesprek was een zogeheten “steungroepgesprek”. Ik zal u even kort uitleggen wat dat inhoudt.

Op dit moment is er een leerling in de klas van uw kind die zich niet prettig voelt.

In overleg met het desbetreffende kind en de leerkracht zijn er 6 leerlingen gekozen die mij gaan helpen om ervoor te zorgen dat het betreffende kind zich beter gaat voelen. De steungroep dus.

Uw kind heeft zelf iets bedacht om het kind te helpen en gaat daar de komende week mee aan de slag. Volgende week komen we weer bij elkaar om te kijken hoe het gegaan is en of er effect te merken is.

Dit gaan we uiterlijk 3 keer doen. Na die periode wordt er besproken hoe het betreffende kind zich voelt en of er vooruitgang is.

Uw kind wordt dus ingezet om een klasgenoot te helpen. Mocht u hier dringend bezwaar tegen hebben, verzoek ik u dit z.s.m. aan de leerkracht door te geven.

Met vriendelijke groet,

Nadja van Lent

## **Bijlage 11: Verslag steungroepaanpak T.**

### **26-02-2010: eerste gesprek met T.:**

T. vindt het erg moeilijk om uit te leggen waarom hij nu bij mij is. Hij denkt dat hij komt om zich beter te leren concentreren. T. is een jongen met verminderde capaciteiten. Na een kort gesprekje zijn we op de goede rit. Hij had het nodig om van mij te horen dat alles wat gezegd wordt ook hier blijft. Hij was zichtbaar opgelucht en begon te praten.

T. geeft aan dat hij soms wordt geplaagd; Bij gekke plaatsje zeggen kinderen dat hij het is, ze liegen dat hij afkijkt, terwijl hij alleen wil weten waar hij gebleven was. Soms slaan, schoppen en knijpen kinderen hem. Ze maken rare gebaren naar hem. Dit gebeurt tijdens de ochtendpauze, tijdens sommige lessen, op de momenten dat volwassenen het niet zien. Hij geeft aan dat hij er heel boos van wordt en daar tranen van boosheid van krijgt. Hij heeft zijn emoties getekend.

Geprobeerde oplossingen: zeggen dat ze moeten stoppen, tegen de juf zeggen, terugoden, maar dan wordt het alleen maar erger.

T. geeft aan steun te vinden bij S. en zijn ouders.

T. geeft de volgende kinderen aan als pesters: K., Th. en L.. Zijn vrienden zijn: (heel soms) L., S. en J.. De neutrale middengroep bestaat uit: C. en E..

T. heeft zijn eigen doel geformuleerd voor de komende periode: het pesten is gestopt. Op de vraag wat hij dan in de plaats wil, zegt hij: iedereen speelt leuk met mij, ik wordt geholpen als dat nodig is en ze doen aardig tegen mij. Hij schaaft zichzelf op dit moment op een 5,5.

T. vindt van zichzelf dat hij goed kan tekenen, gymen en anderen goed kan helpen. Over de gekozen kinderen zegt hij het volgende. K.: kan goed pesten en ook lief zijn als de juf tegen hem schreeuwt, Th.: kan goed helpen en is soms vriendelijk, L.: kan lief zijn en soms helpen, S.: is rustig, aardig en grappig, C.: aardig en lief, E.: kan goed helpen met werkjes. Ondanks de vervelende ervaringen met de pesters, is T. prima in staat om de positieve eigenschappen van hen te benoemen.

Verder is er uitleg gegeven over het vervolg.

In overleg met de leerkracht zijn de volgende kinderen gekozen voor de steungroep: Th., L., J., Sh., E. en M.. I.v.m de overlap van kinderen in de eerste steungroep en het feit dat S. het gesteunde kind is in de eerste steungroep zijn er 2 kinderen toegevoegd, die neutraal zijn.

### **05-03-2010: Eerste bijeenkomst steungroep:**

De kinderen uitgelegd waarom ik ze bij me heb geroepen. Ik heb hun hulp nodig om T. zich prettiger te laten voelen; ik kan het niet alleen. Ik heb hen gekozen omdat ik vertrouw op hun kwaliteiten en echt denk dat ze iets voor mij kunnen betekenen. We hebben afgesproken dat het een geheim project is.

Uitgelegd wat we gaan doen. Ieder kind heeft voor zichzelf nagedacht over hoe hij/zij T. de komende week kan helpen. Van algemene uitspraken (aardig doen), zijn we overgestapt naar "Ik-formuleringen" vanuit de kinderen zelf.

De kinderen waren erg enthousiast en gemotiveerd. Ook erg trots dat juist zij mochten helpen in dit geheime project.

Gekozen opdrachten:

M.: Ik geef T. iedere dag een compliment

L.: Als ik zie dat T. wordt gepest, dan help ik hem. Ik zeg dan dat ze moeten stoppen en als ze dat niet doen, neem ik T. mee naar de juf.

J.: als ik iemand iets naars hoor zeggen tegen/over T. dan zeg ik dat niet leuk is.

Th.: Als ik een grapje maak over T. en ik zie dat hij het niet leuk vindt, stop ik.

E.: Ik vraag T. iedere pauze of hij mee wil doen.

Sh.: Ik vraag iedere dag aan T. of ik hem ergens mee kan helpen.

Verder zijn nog de volgende afspraken gemaakt:

- Wat hier gezegd wordt, blijft hier
- Je doet je best om je opdracht te volbrengen
- Volgende week praten we over hoe het gegaan is.

We hebben elkaar een high five gegeven, en uitgesproken dat het gaat lukken.

Tot slot hebben de kinderen een briefje voor de ouders meegekregen om uitleg te geven over de steungroep.

### **12-03-2010: eerste evaluatie T.**

Ik heb aan T. gevraagd hoe hij de afgelopen week heeft ervaren, of er dingen anders waren. T. concentreerde zich nu wel enkel op het onderwerp plagen en pesten. Hij vertelde me dat het nu een stuk beter ging; K. en Th. plagen hem niet meer en L. helpt hem vaak bij werkjes. L. stopt nu ook als T. daar om vraagt. K. en Th. spelen nu meer met ander kinderen en laten hem meer met rust.

Th. maakt nu minder grapjes en stopt ook als T. zegt dat hij het niet leuk vindt.

Hij voelt zich nu een stuk prettiger, hij vindt het leuk zo, maar geeft aan dat als hij plaagt (grapjes) dat men hem dat pest (pijn doen).

Wat kan T. daar zelf aan doen? T. geeft aan dat hij dan zelf ook geen grapjes moet maken of moet plagen.

We hebben wederom geschaald en hij geeft zichzelf nu een 8,5.

De volgende afspraken hebben we samen gemaakt:

- Ik maak geen grapjes en plaag niet, zodat anderen mij niet terugpesten
- Als kinderen stoppen met iets als ik daarom vraag, dan zeg ik dat ik dat fijn vindt.

### **12-03-2010: Eerste evaluatie Steungroep**

Ik ben begonnen met vertellen wat T. heeft aangegeven, zonder namen te noemen en heb veel complimenten gegeven aan de groep en hun alle waardering gegeven. Dankzij hen voelt T. zich beter en hij merkt verschil! Ze helpen me goed en het geheime project werkt! Alleen maar stralende koppies en trotse verhalen.

Th. geeft aan dat hij nu minder grapjes maakt en ook stopt als T. daar om vraagt. Hij merkt op dat T. nu meer met hem praat, terwijl T. hem eerst vaak negeerde. Hij geeft aan dat hij dit ook wel heel fijn vindt en ervaart nu zelf dus ook de voordelen.

J.'s opdracht is gelukt; het is niet nodig geweest om hulp te halen als T. gepest werd, want hij werd niet gepest. De hele groep constateert dat ze het wel heel goed doen zo, want door hen pest niemand hem meer!

L. fungeerde als een soort "body guard". Hij heeft T. een paar keer geholpen dat vond T. fijn, hij zag een blij gezicht bij T.

E. heeft hem gevraagd om mee te doen met de pauzes. Dit is goed gelukt. T. heeft 1x mee gedaan. Ik heb aangegeven dat vragen genoeg is en dat T. zelf kiest of hij wil of niet. Het is altijd goed.

S. heeft veel aan T. gevraagd of ze hem kon helpen. T. gaf aan dat hij zelf wel hulp zou vragen als dat nodig was. Na een tijdje vroeg T. steeds meer aan Sh. en vertelde ook meer spontaan. Ook hebben ze samen buiten gespeeld.

M. heeft complimenten gegeven aan T. met hulp van Sh.. M. vond het wat lastig om een compliment te maken. Ze heeft uiteindelijk een paar keer aangegeven dat T. goed en hard gewerkt hard. T. liet een glimlach zien.

Afspraken: Doorgaan met de opdrachten en geheimhouding.

### **19-03-2010: Tweede evaluatie met T.**

T. geeft spontaan aan dat het nu heel goed gaat. Wel heeft hij soms wat last van Li. tijdens het buitenspelen. Ze daagt hem dan uit, soms met D. M. Maar afgelopen week hebben Sh. en L. hem geholpen; ze hebben gezegd dat ze moesten stoppen en ze teruggeduwd.

T. heeft zijn eigen opdracht van vorige week goed volbracht: hij geeft aan zelf niet meer geplaagd en/of gepest te hebben en het effect daarvan was, dat anderen hem ook minder plaagden. T.: "dat was een slim idee juf!".

Verder heeft hij niet hoeven zeggen dat kinderen moesten stoppen met plagen, want dat was niet gebeurd.

T. vindt het nog wel lastig dat andere kinderen een andere mening hebben en ziet het dan als plagen. L. had gezegd dat hij korter haar bij jongens mooier vond. T. pakt dat op als pesten. We hebben het even gehad over het hebben van verschillende meningen. Dit is voor T. erg lastig.

T. heeft zichzelf weer geschaald en vroeg: "mag ik het eerlijk zeggen?" Hij gaf zichzelf een 9,5. Voor een 10 moeten Li. en D. hem in de pauzes met rust laten, dan is alles helemaal supergoed!

Volgende week zien we elkaar voor de laatste keer.

### **23-03-2010: Tweede evaluatie steungroepbijeenkomst**

De groep is weer enthousiast. Eén leerling is afwezig i.v.m. omstandigheden. De groep heeft T. meer gevraagd of hij mee wilde doen. Soms wilde hij niet soms wel. Als hij "nee" zei, was hij al met anderen aan het spelen. M. heeft hem complimenten gegeven en zag dat hij daar blij van werd. L. vertelt vol trots dat hij de bodyguard van T. was. Hij zou hem helpen als iemand hem verveelt. Helpen was voor hem: zeggen dat T. het niet leuk vindt. Echter is dit afgelopen week niet nodig geweest omdat niemand hem verveeld heeft.

De groep geeft aan dat ze de volgende verschillen zien:

- T. durft meer, hij vraagt meer of hij mee mag doen, vraagt meer om hulp en maakt meer grapjes.
- Hij is blijer, want hij lacht meer
- T. voelt zich fijner omdat hij vrolijker is

In overleg met de leerkracht is afgesproken dat we de afspraken op een wat hoger niveau proberen te tillen. De reden hiervoor is dat Th.T. niet meer pest, maar S. (het andere gesteunde kind).

Hiervoor hebben we een algemene afspraak gemaakt: We letten op dat we ook andere kinderen helpen waar nodig en ze niet pesten. Hierop reageerde J. dat hij ook wel eens pestte. Hierop heb ik algemeen gevraagd of er nog meer kinderen waren die dat wel eens deden. Hierop gaf Th. direct aan dat hij S. pestte. Hij gaf wel aan dat hij hier aan wilde werken. Hij krijgt dan ook een extra geheime opdracht mee, omdat ik weet dat hij dat kan! Th. gaf aan dat hij dacht dat S. ook in zo'n groepje zat, aangezien K. (lid van andere steungroep) hem steeds verdedigde.

Th. gaat verder met de aanpak voor T., maar let deze week nog eens extra op dat hij S. met rust laat. Verder gaan de andere kinderen ook verder, ze zijn op de goede weg en hebben er nog steeds plezier in.

Volgende keer is de laatste bijeenkomst.

### **26-03-2010: Laatste evaluatie met T.:**

T. vertelt meteen dat het heel erg goed gaat. Niemand pest hem meer, zelfs Li. niet. Zij speelt nu gewoon ergens anders, en zo kan hij gewoon spelen en dat vindt hij fijn.

"Als ik eerlijk mag zeggen, is het gewoon over". T. geeft aan dat hij dit erg fijn vindt. Hij speelt rustig en er is geen ruzie meer.

Met L. gaat het nu ook fijn, hij speelt lief en pest hem niet. Soms maakt hij grapjes, maar dat is meer een beetje plagen. "Dat is niet zo erg hoor, dat doe ik zelf ook wel eens (lacht ondeugend)". Hij heeft deze week ook afgesproken met L..

T. heeft thuis vertelt hoe het gaat op school en dat K. hem niet meer pest. Ouders zijn volgens hem blij dat hij leuke dagen heeft op school en ze hopen alle drie dat het ook zo blijft. T. heeft daar alle vertrouwen in.

T. geeft aan dat het met S. (andere gesteunde kind) ook een stuk beter gaat. Hij lacht meer en volgens T. wordt hij ook niet meer gepest (!).

We hebben de situatie weer geschaald. “Ik zal eerlijk zeggen, een 10! Eigenlijk wil ik een 11, maar dat kan niet hè?”.

We hebben afscheid genomen en afgesproken dat T. blijft zeggen als hij iets niet leuk vindt en de reden waarom vertelt. Hij kan verder altijd bij zijn ouders, juf of mij terecht als hij dat nodig vindt. “Nou, ik denk niet dat dat hoeft hoor”.

### **26-3-2010: Laatste evaluatie met steungroep:**

De kinderen geven weer aan wat ze de afgelopen week gedaan hebben. L. en Th. hebben T. geholpen met het buiten spelen. Sh. geeft aan niet meer in het groepje van T. te zitten en heeft hem dus niet meer geholpen. Ze heeft wel M. geholpen met het helpen van T. J. geeft aan dat het niet nodig was T. buiten te helpen, want hij heeft niets zien gebeuren (T. geeft dit zelf ook aan in het eindgesprek!).

Sh. geeft aan het moeilijk te vinden om buiten te helpen. Als Li. T. pest dan zeg ik dat ze moet stoppen, dan begint ze te schelden en dan doe ik dat terug. Li. gaat dan naar de juf en dan krijg ik op mijn kop. Samen hebben we gekeken wat Sh. anders zou kunnen doen: “als Li. scheld ga ik gewoon zelf meteen naar de juf”. Weten wanneer je moet stoppen! Th. geeft aan dat Juf Anne nu ook beter op hem en op anderen let, om er voor te zorgen dat ze goed weet wie er begint met vervelende dingen. Th. geeft ook aan dat hij deze week goed op S. (andere gesteunde kind) heeft gepast.

Wat is er nu na 3 weken anders? T. is blijer hij lacht veel meer. Hij durft meer te vragen en durft ook veel grapjes te maken. Hij speelt meer mee met andere kinderen. Hij vraagt meer om hulp en T. vindt het gezelliger.

Hoe vonden jullie het om te doen? Leuk! Leuk om blij gezichten te zien. Fijn om te horen dat T. het zo goed vindt gaan. Fijn om anderen te helpen. Vraag vanuit de groep: “zijn er nog andere kinderen die geholpen moeten worden, want dat willen wij dan wel doen!”.

Hoe gaan we nu verder? We gaan zo verder en kunnen het ook best zonder juf en we willen dat ook. We gaan ook zelf kijken of we iemand anders ook kunnen helpen.

Tot slot hebben we een high five gegeven en ik heb de kinderen verteld hoe trots ik op ze ben. Ook heb ik verteld dat T. het nu heel fijn vindt op school en dat zij dat voor elkaar hebben gekregen. We hebben afscheid genomen.

Ouders krijgen een briefje van mij met complimenten over de bijdrage die hun kind geleverd heeft.

## **Bijlage 12: Verslag steungroepaanpak S.**

### **26-02-2010: eerste gesprek met S.:**

Ten eerste valt het op dat S. zijn gevoelens en ervaringen erg goed onder woorden kan brengen. Hij praat rustig, duidelijk en ik kan merken dat S. er op een “volwassen” manier over praat.

S. geeft aan dat hij wordt gepest; kinderen doen raar, lachen hem uit, soms schoppen ze hem. Dit gebeurt tijdens het overblijven, de ochtendpauze, de momenten dat volwassenen het niet zien.

Hij geeft aan dat hij er verdrietig van wordt, hij zou het liefste terugslaan, maar doet dat niet i.v.m. regels van de school. Hij heeft zijn gevoelens getekend.

Ondanks alles komt S. toch naar school. Hoe? Hij moet naar school, omdat hij wil leren en dat kan thuis niet. Daarbij gaat hij naar het GGZ, maar daar helpen ze hem niet (intake is pas net geweest).

Geprobeerde oplossingen: niets doen/negeren, toegeven en meedoen, zeggen dat ze moeten stoppen, tegen de juf zeggen als het heel erg is. Dat laatste doet hij liever niet, omdat het dan alleen maar verergerd.

S. geeft aan bij niemand steun te vinden. Ouders en leerkracht zeggen wel wat hij moet doen, maar het helpt niet. Dus S. ervaart hier geen steun.

S. geeft de volgende kinderen aan als pesters: K. (leider), Th. en L.. Zijn vrienden vindt hij erg moeilijk te kiezen; hij heeft geen echte vrienden. Uiteindelijk kiest hij voor: C., N. en M.. De neutrale middengroep bestaat uit: A. en D..

S. heeft zijn eigen doel geformuleerd voor de komende periode: Ik wil niet meer gepest worden. Op de vraag wat hij dan wil, zegt hij: men moet aardig tegen me doen en weten dat pesten pijn doet en niet leuk is. Als het pesten stopt kan ik andere kinderen helpen die gepest worden. Hij schaaft zichzelf op dit moment op een 4.

S. vindt van zichzelf dat hij goed kan tekenen en dat hij goed kan praten. Over de gekozen kinderen zegt hij het volgende. K.: kan goed pesten en voetballen, Th.: weet veel over dieren en kan goed overweg met de Playstation, L.: kan goed hockeyen, M.: is serieus en luistert goed en kan goed vertellen, C.: snapt wat ik voel, A.: rustig, grappig en eerlijk en D.: hij is aardig.

Verder is er uitleg gegeven over het vervolg en afgesproken dat ik de steungroep niets mag vertellen over het GGZ, aangezien hij dit t.z.t. zelf in de klas wil vertellen.

In overleg met de leerkracht zijn de volgende kinderen gekozen voor de steungroep: K., L., C., M., A. en D..

### **05-03-2010: Eerste bijeenkomst steungroep:**

M. was ziek vandaag.

De kinderen uitgelegd waarom ik ze bij me heb geroepen. Ik heb hun hulp nodig om S. zich prettiger te laten voelen; ik kan het niet alleen. Ik heb hen gekozen omdat ik vertrouw op hun kwaliteiten en echt denk dat ze iets voor mij kunnen betekenen. We hebben afgesproken dat het een geheim project is.

Uitgelegd wat we gaan doen. Ieder kind heeft voor zichzelf nagedacht over hoe hij/zij S. de komende week kan helpen. Van algemene uitspraken (aardig doen), zijn we overgestapt naar “Ik-formuleringen” vanuit de kinderen zelf.

De kinderen waren erg enthousiast en gemotiveerd. Ook erg trots dat juist zij mochten helpen in dit geheime project.

Gekozen opdrachten:

K.: Ik blijf iedere pauze bij S. Als er iets mis gaat met anderen, neem ik hem mee naar de juf of meneer.

D.: Ik ga komende week iedere pauze aan S. vragen of hij mee wil spelen.

L.: Ik ga vragen of S. deze week met me af wil spreken, zodat we elkaar beter leren kennen.

C.: Ik ga iedere dag 2x een compliment geven

A.: Ik ga S. heb bij iedere samenwerkopdracht vragen om met mij samen te werken. (als we zelf mogen kiezen!).

Verder zijn nog de volgende afspraken gemaakt:

- Wat hier gezegd wordt, blijft hier
- Je doet je best om je opdracht te volbrengen
- Volgende week praten we over hoe het gegaan is.

We hebben elkaar een high five gegeven, en uitgesproken dat het gaat lukken.

Tot slot hebben de kinderen een briefje voor de ouders meegekregen om uitleg te geven over de steungroep.

### **12-03-2010: Eerste evaluatie S.:**

Ik heb aan S. gevraagd hoe hij de afgelopen week heeft ervaren, of er dingen anders waren. S. vertelde meteen dat de klas aardiger was tegen hem. Hij legde uit dat vooral K., R. en L. veel aardiger tegen hem deden. Wat is aardig volgens S.: Ze vragen of ik mee wil doen, ze pesten niet meer zo.

S. geeft aan dat er iets vreemds aan de hand is. Er is iets veranderd, maar hij weet niet wat. Hij denkt dat de klas een blije week had. Ook geeft hij aan dat hij bang is dat het weer over gaat en hij weer gepest gaat worden.

Hij voelt zich nu een stuk beter, d.w.z. hij is vrolijker, maar ook erg verbaasd.

Hij vraagt mij of ik iets geregeld heb. Ik heb hem verteld dat ik aan een geheim project werk om hem te helpen. Ik vraag hem of hij wil dat ik daarmee doorga. Hij lacht van oor tot oor en zegt volmondig 'ja!'.

We hebben wederom geschaald en hij geeft zichzelf nu een 6.

De volgende afspraken hebben we samen gemaakt:

- Vertellen tegen ouders, juf dat je je beter voelt, wat je meemaakt in de klas.
- Als kinderen vragen of je mee wil doen, aangeven/zeggen dat je dat fijn/leuk vindt.

### **12-03-2010: Eerste evaluatie Steungroep**

Ik ben begonnen met vertellen wat S. heeft aangegeven en heb heeeeeeel veel complimenten gegeven aan de groep en hun alle waardering gegeven. Dankzij hen voelt S. zich beter en hij merkt verschil! Ze helpen me goed en het geheime project werkt! Alleen maar stralende koppies en trotse verhalen.

L. heeft 1x afgesproken afgelopen week. Hij vond het fijn om S. te leren kennen; hij is wel anders, maar grappig en slim.

K. heeft gevraagd of hij mee wil doen met spelen, S. wilde dit soms wel en soms niet. K. dacht dat het dan niet goed was. Ik heb hem aangegeven dat vragen al genoeg is en S. zelf mag kiezen of hij wel/niet mee doet. Ook K. blij!

C. was ziek geweest, maar zijn opdracht is wel gelukt; hij heeft complimenten gegeven: dat hij goed kan tekenen en dat hij zoveel weet. S. had hem gezegd dat hij wel aardig was.

A.: zou met hem samenwerken; dit is vanwege organisatorische aspecten niet gelukt. Wel heeft ze een compliment gegeven: dat hij zo snel klaar was met rekenen. S. moest hierom glimlachen.

D. heeft ook gevraagd of hij mee wil doen en dat is dus ook gelukt.

De kinderen vertellen enthousiast en zijn zeer gedreven en gemotiveerd door de goede resultaten.

Afspraken:

- Doorgaan met de opdrachten en geheimhouding.
- Je mag ook een deel van een opdracht van een ander toepassen

- Centrale punten zijn: samenwerken, complimenten geven, afspreken na school, vragen of hij mee wil doen, op hem letten en waar nodig hulp inroepen van een leerkracht.
- K., L., A. en C. gaan proberen om eens met hem af te spreken. K. is bang dat hij niet wil omdat er vroeger zoveel gebeurd is. Ik heb hem verteld dat vragen genoeg is.

### **19-03-2010: Tweede evaluatie met S.**

S. geeft aan dat het afgelopen week nog beter is gegaan. Enigszins verbaasd omdat hij echt dacht dat vorige week een "blij week" was en dat het over zou gaan. Hij wordt bijna niet meer gepest, alleen Th. schopt nog wel eens als hij iets niet leuk vindt.

S. heeft aan mama verteld hoe het gaat op school en mama was daar blij mee. Zij heeft ook het briefje over de steungroep aanpak meegegeven aan het GGZ.

S. is afgelopen week niet gevraagd of hij mee mocht doen en heeft dus ook niet kunnen zeggen dat hij daar blij mee was. Hij geeft zelf aan dat hij dat niet erg vindt, want hij speelt ook graag alleen, het belangrijkste is dat hij met rust gelaten wordt en niet meer gepest wordt.

S. heeft zijn gevoel en gedachten over de situatie in de klas weer geschaald en scoort zichzelf al lachende een 8.

Wat moet er veranderen om een stapje verder te komen? Th. moet gewoon tegen hem zeggen als hij iets niet leuk vindt en niet een schopje geven, dan zou het wel een 9 of 10 kunnen worden. Verder eigenlijk niets.

Ook is zijn angst voor terugval in de groep verminderd, hij heeft nu meer vertrouwen in het gegeven dat het pesten mindere is en ook kan blijven. Volgende week zien we elkaar voor het laatst.

### **23-03-2010: Tweede evaluatie steungroepbijeenkomst**

De kinderen komen weer enthousiast binnen en beginnen meteen te vertellen wat ze allemaal gedaan hebben. C., Li. en K. hebben proberen af te spreken. C. heeft uiteindelijk samen met S. gespeeld. A. heeft hem veel complimenten gegeven. Samenwerken is haar nog niet gelukt, maar blijft het proberen (lachend). K. heeft gevraagd of S. mee wil spelen in de pauzes, dit heeft S. 1x gedaan. De andere keren was hij al met anderen aan het spelen. De groep merkt de volgende verschillen aan S. en de situatie:

- S. durft meer te vragen
- Hij speelt meer met andere kinderen in de pauze
- Hij glimlacht meer en is niet meer zo serieus aan het kijken
- Op school ziet de groep dat S. minder gepest wordt, wel zien ze dat hij na school nog wel door Th. wordt gepest.

We hebben afgesproken dat de groep deze week nog op dezelfde voet verder gaat. K. geeft aan dat hij S. meer wil helpen als hij na school wordt gepest. Na de vraag hoe hij dat dan wil doen: Ja, met mijn mond dat weet ik!

We zien elkaar de volgende keer voor het laatst.

### **26-3-2010: Laatste evaluatie met S.:**

S. vraagt meteen: "Ko je me nu al weer halen? Je bent deze week toch al geweest?". Ik gaf aan dat het al weer een week geleden was. "Oh, het is ook heel goed gegaan, want dan gaat de tijd ook sneller. Als iets leuk is gaat de tijd snel, als iets niet leuk is, duurt het heel lang. Dus dat is goed, hè?".

S. vertelt dat het afgelopen week weer goed gegaan is. Er zijn geen vervelende dingen gebeurd, het was gewoon rustig. Th. heeft hem deze week ook niet geschopt, wel praat hij hem veel tegen of gelooft zijn verhalen niet. Ik heb S. gevraagd wat hij daarvan vond. Hij gaf aan dat eigenlijk niet zo erg te vinden. Hij heeft er geen last van.

S. vertelt dat hij de vooruitgang met zijn moeder heeft besproken en dat zijn moeder erg blij is. Ze heeft het zelfs op de algemene ouderavond aangegeven.

We hebben opnieuw de situatie geschaald en S. zet lachend een streepje bij de 9, stralen van oor tot oor!

Hij heeft er vertrouwen in dat het pesten gestopt is, en dat het niet erg is dat sommige kinderen een keer vervelend tegen hem doen. Als het maar niet elke dag is.

S. ziet er vrolijker uit en vertelt dat hij het nu ook leuker vindt op school.

We hebben afscheid genomen en afgesproken dat als er ooit iets is, hij altijd bij zijn moeder, bij mij of bij de juf terecht kan.

### **26-3-2010: Laatste evaluatie met steungroep:**

De kinderen geven weer aan wat ze de afgelopen week gedaan hebben. A. gaat nu samenwerken met S., de juf heeft de situatie zo gemaakt dat dat kan. En ze heeft ook veel complimenten gegeven. Ook Liam heeft complimenten gegeven. Douwe heeft veel buiten gespeeld met S. K. gaf aan dat S. boos op hem was, terwijl hij hem wilde helpen. Hij was niet boos terug geworden, maar is juist rustig weggelopen ("Als ik het vraag is toch genoeg?"). 3 kinderen hebben S. gevraagd om af te spreken, maar S. kon steeds niet. Ook hier gezegd dat vragen genoeg is.

Wat is er nu na 3 weken anders? Heel veel, eigenlijk alles. S. lacht meer, hij durft meer te vragen, want hij heeft meer zelfvertrouwen. Durft meer terug te zeggen; voor zichzelf op te komen. S. wordt meer geholpen, ook door andere kinderen. En hij biedt nu zelf ook hulp aan anderen. De klas is ook veel gezelliger en wij doen nu ook liever voor andere kinderen.

Hoe vonden jullie het om te doen? Heel leuk, we zouden het nog wel eens willen doen voor iemand anders, bijvoorbeeld T. of L.. Het is heel fijn voor anderen. En het is handig, want het wordt steeds beter.

Hoe gaan we nu verder? We gaan gewoon hetzelfde verder. We kunnen het nu wel alleen, maar het is wel fijn als je nog eens vraagt hoe het gaat. We hebben afgesproken dat we voor de meivakantie nog even bij elkaar komen.

Tot slot hebben we een high five gegeven en ik heb de kinderen verteld hoe trots ik op ze ben. Ook heb ik verteld dat S. het nu heel fijn vindt op school en dat zij dat voor elkaar hebben gekregen. We hebben afscheid genomen.

Ouders krijgen een briefje van mij met complimenten over de bijdrage die hun kind geleverd heeft.

## **Bijlage 13: Evaluaties leerkracht en ouders**

### Verslag Steungroep aanpak groep 6A

Wat ik als leerkracht vooral heb ervaren is dat het werken met de twee steungroepen in mijn klas, ook de sfeer als geheel heeft verbeterd.

De leerlingen die mochten ondersteunen hebben dit als heel speciaal ervaren en hun taak serieus opgenomen. Toen ik in week 2 van het proces merkte dat T. zijn leerling goed steunde maar een andere leerling juist pestte, heb ik dit besproken met Nadja. Dit heeft zij “nonchalant” ter sprake gebracht met als gevolg dat T. heel trots kwam vertellen: “Ik ben dubbelspion!”. De ondersteunende leerlingen hebben zich trots gevoeld dat zij mochten helpen. Dat enkele van hen de kern waren van het voorgaand bestaande probleem, hebben zij niet gemerkt.

Het was erg prettig dat Nadja de tijd had om de leerlingen apart op te halen en rustig over het proces te spreken. Ook denk ik dat dit voor mijn leerlingen wellicht gemakkelijker was om dingen die zij zelf konden verbeteren wel eerlijk te verwoorden. Zij zien Nadja maar 1x per week, mij elke dag. Of dit werkelijk zo is, weet ik niet. Het is een idee.

De gesteunde leerlingen voelden zich duidelijk beter. Vooral aan S. kon ik dit duidelijk merken. Hij werd steeds vrolijker, maakte grapjes. Ook zijn moeder gaf dit aan.

Het lezen van de evaluaties heb ik wekelijks met een grote grijns op mijn gezicht en tranen in mijn ogen van trots gedaan. Wat een geweldige dingen zijn er bereikt. Door de openheid van de leerlingen en door de ontspannen begeleiding van Nadja. Ik wist al dat de steungroep aanpak werkte. En nu heb ik weer gezien hoe waardevol deze aanpak is. Wat mij betreft gaat dit zeker meegenomen worden in ons schoolbeleid.

A. v. R., leerkracht groep 6a.

26 maart 2010

Naam kind: S.

Datum: 28 maart 2010

- 1) Kunt u omschrijven hoe de situatie rondom uw kind was voordat we de steungroep ingezet hebben?

S. Voelt zich ~~in een~~ onveilig, omdat iedereen hem vanuit het niets ~~kan~~ aanvallen, fysiek en psychisch. Gepest worden is voor hem onderwerp #1 als hij over school vertelt.

Kunt u aangeven in de volgende schaal hoe ernstig de situatie was? Waarbij 0 staat voor de meest ernstige situatie die u zich voor kunt stellen. En waarbij 10 staat voor een prettige/veilige situatie.

|   |   |     |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|-----|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | X 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|-----|---|---|---|---|---|---|----|

- 2) Wat heeft u gemerkt gedurende de afgelopen 3 weken? Denk hierbij aan: veranderingen in de gemoedstoestand van uw kind, verhalen die u kind thuis vertelt, overige andere veranderingen, etc.?

Het duurde even voor S. erover vertelde, hij was er positief over en is wat rustiger thuis, hij praatte minder over gepest worden en wat meer over leuke dingen die op en om school gebeurden.

- 3) Kunt u omschrijven hoe de situatie op dit moment is?

Heel lang over gedacht: Naast wat hij probeerde thuis weer op deze pagina schreef, praat S. wat meer zijn grenzen uit met meer ~~zo~~ negatief over bepaalde kinderen, hij zegt bv niet met: 'x heeft mij gestopt' (ook niet positief overigen) en hij praat over andere situaties waar hij moeite mee heeft

Kunt u de huidige situatie opnieuw schalen?

|   |   |     |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|-----|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 X | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|-----|---|---|---|---|---|---|----|

= heel voorzichtiger positief, een supergoed begin, maar eerst afwachten of het beluistert

- 4) Zou u willen vertellen hoe u denkt over deze manier van werken? Alle op- en/of aanmerkingen zijn welkom! Alle overige vragen en opmerkingen kunt u hier ook kwijt.

Dit is een zeer positieve aanpak, zeker gecombineerd met aandacht voor moeilijke situaties in en om de klas. S. krijgt

Bedankt!

Nadja van Lent

daarnaast drama-therapie bij het ggz en deze combinatie zet zeker zoden aan de dijk. Ik wil nog wel opmerken dat de negatieve sfeer →

en omgangsvormen al jarenlang aanwezig zijn,  
en ~~de~~ kan me niet voorstellen dat deze korte  
aandachtperiode voldoende is geweest.

He ~~het~~ lijkt me een geruststellend idee wanneer  
je er ~~t~~ in de loop van de tijd nog eens op  
terug zou komen.

Dankjewel, T.

NB. Mooi dat de kinderen in een steungroep  
zou leren dat ze onderdeel uitmaken van  
groepsprocessen.

\* In de afgelopen weken wilden er opvallend vaak  
kinderen met S afspreken. S. geneet  
ervan, al kwam het vaak niet uit.  
S. speelt ineens weer met kinderen uit de  
buurt. dat heeft hij lange tijd niet gedaan.

Naam kind:

T

Datum: maart 2010

- 1) Kunt u omschrijven hoe de situatie rondom uw kind was voordat we de steungroep ingezet hebben?

T vertelt thuis niet zo snel als er iets gaande is op school. Wij hadden niet het idee dat hij zich niet prettig/veilig voelde in de klas/op school.

Kunt u aangeven in de volgende schaal hoe ernstig de situatie was? Waarbij 0 staat voor de meest ernstige situatie die u zich voor kunt stellen. En waarbij 10 staat voor een prettige/veilige situatie.

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

- 2) Wat heeft u gemerkt gedurende de afgelopen 3 weken? Denk hierbij aan: veranderingen in de gemoedstoestand van uw kind, verhalen die u kind thuis vertelt, overige andere veranderingen, etc.?

Naar aanleiding van het gesprek met Anne, waarin zij vertelde over de steungroep, ben ik met T hierover gaan praten. Hij gaf aan dat hij het heel prettig vond om gestund te worden in bepaalde situaties.

- 3) Kunt u omschrijven hoe de situatie op dit moment is? door een klasgenootje. Wij merken thuis geen veranderingen omtrent gedrag of gemoedstoestand.

Kunt u de huidige situatie opnieuw schalen?

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

- 4) Zou u willen vertellen hoe u denkt over deze manier van werken? Alle op- en/of aanmerkingen zijn welkom! Alle overige vragen en opmerkingen kunt u hier ook kwijt.

Tjn dat kinderen op deze manier elkaar kunnen helpen/steunen. Jammer dat het maar voor 3 weken was! T heeft het zeker als heel prettig ervaren!

Bedankt!  
Nadja van Lent

Nadja, een tj bedankt!

gr T

#### **Bijlage 14: Bedankbriefje ouders van de steungroep**

Beste ouders/verzorgers van

Vandaag hebben we het laatste gesprek gehad met de steungroep. Via deze brief wil ik u laten weten dat uw kind enorm hard gewerkt heeft om bij te dragen aan een betere situatie voor het te steunen kind.

En vol trots kan ik u dan ook vertellen dat het harde werken zeer zinvol geweest is! Het gesteunde kind geeft aan dat hij zich veiliger voelt op school en weer met meer plezier naar school komt.

Ik had dit niet zonder uw kind kunnen realiseren en wil dan ook laten weten dat ik enorm trots ben op uw zoon/dochter.

Met vriendelijke groet,

Nadja van Lent